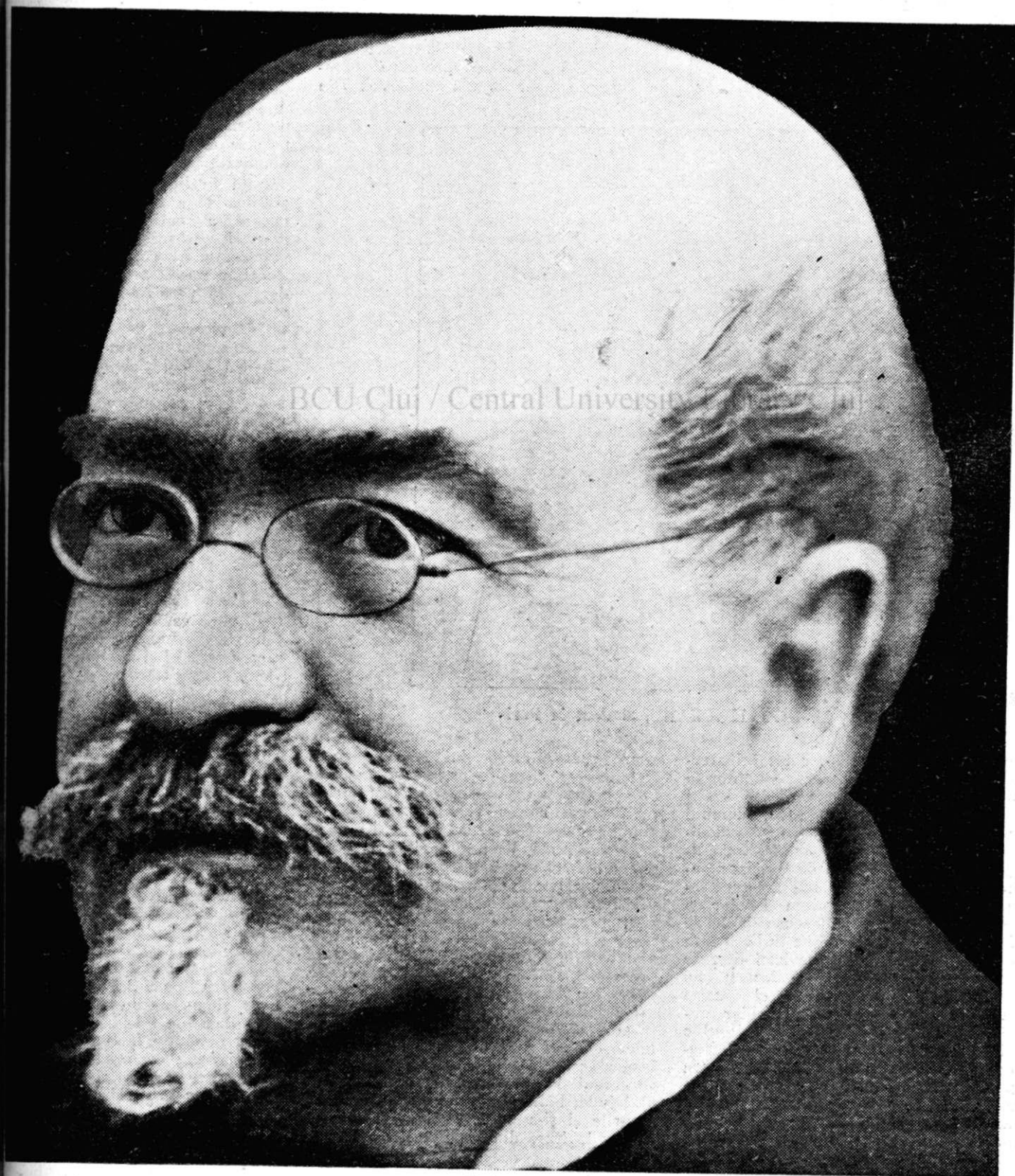


Universul Literar

Anul XLIV Nr. 23

3 Iunie 1928

5 Lei



REFORMATORUL

c t i t o r i i

MIHAIL KOGALNICEANU
1817 — 1891

A fost o fire precoce. La colegiul din L'incéville în Franța era printre cei dintâi școlari, deși venea dintr-o țară înapoiată pe atunci, supusă regimurilor politice ruse și turcesc, fără instituțiuni înalte de cultură. Academia Mihăileană din Iași s'a deschis abia în anul plecării lui în Franța.

Astfel și o fire independentă. Cât a învățat la Berlin, 1835—1838, a avut dese conflicte cu pastorii la cari stătea în gazdă. Un asemenea conflict, coroborat și cu

Peste trei ani deschide cursul de Istoria Românilor la Academia Mihăileană, cel dintâiu curs de felul acesta la noi. „Cuvântul introductiv” al cursului stă și astăzi dovadă de soliditatea cunoștințelor istorice, dar și de îndrăzneala concepțiilor politice ale tânărului în vârstă abia de 26 de ani, tânăr care, de altfel, la vârsta numai de 20 de ani publicase la Berlin în franțuzește Istoria Munteniei (Histoire de la Valachie) și care avea aproape gata de tipar Istoria Moldovei. Din

în 1849, protectorul lui dela început, apoi prigonitorul lui, Mihail Sturza, răsrit tronul Moldovei.

Indrăzneala concepțiilor lui l-a călcat și mai departe. Iată-l în Divanul al Moldovei formulând Unirea Principatelor, iată-l în 1859 apărând-o cu călcă și refuzând să candideze el însuși pe tron, iată-l autorul secularizării căminăstirești, al improprietății țării și al celei dintâi legi a învățământului public, iată-l ministru de externe al României în vremea războiului de neamănădu și apărător al dreptății noastre asupra Basarabiei la congresul din Berlin în 1878!

Întâi în literatură și istorie, apoi în politică, el a formulat doctrina națională a naționalismului. Nașterea erau și alți scriitori în clipa când Kogălniceanu a apărut cu tinerescul avânt în ziarele și revistele de la noi, dar aceia vorbeau de latinitatea noastră și de slava strămoșilor, aceia înepătoră noastră dela întemeierea ei. Kogălniceanu a cerut ca să delimităm murit ce a fost al Românilor și ce a fost al nostru, să despărțim istoria și literatura de ale strămoșilor și să vedem urma unei asemenea despărțiri, și dacă noastră va apărea mai săracă, să ne îmbogățim; iar trecutul nostru să nu nesc, nu latinesc, să ne stăim a-l căuta. Literatura noastră s'o despărțim de la vremea cât mai precis cu puțină fraților noștri Francezi, s'o ferim de duceri și de imitațiuni și s'o înăvui inspirații din literatura populară a cronicii (deaceia a scris el nuvela „Trei zile din istoria Moldovei” și „Tind moartea lui Gh. Ghica, apărătorul Bucovinei”, din obiceiurile noastre deaceia a scris el „Iluzii pierdute”, secă viața timpului). Rod al acestui naționalism românesc a fost monumentală publicație, pentru anii 1845—1852, a cărorilor de către Kogălniceanu însuși Poeziilor Populare de V. Alexandri puternice coloane cari au sprijinit ciclul culturii noastre 40 de ani.

Aceiaș naționalism temeinic, desătaț, constituie chiagul discursurilor Kogălniceanu. În Divanul ad-hoc din în Adunarea de acolo după alegerea Cuza, în Adunarea din București Unirea definitivă din 1861, și mai în chestiunea Improprietății țării și chestiunea independenței noastre, chestiunea Dunării pe la 1880, și Kogălniceanu sta totdeauna solid și neștergă în chestiunile noastre nesc și pe argumentele pe cari bine dovedite i le inspira. Din acea bogat românesc izvora căldura acesă și fraza oratorică, elegantă, și toare, care a slujit cele mai sfinte ale noastre în secolul trecut.



† M. KOGĂLNICEANU, student la Paris

alte cauze, au determinat chiar întoarcerea lui la Iași și întreruperea studiilor la Universitatea din Berlin. Deși la studii fusese trimis de Mihail Sturza, domnul Moldovei, de și la întoarcere acelaș domnitor îl făcuse adjutant al său. M. Kogălniceanu nu primește starea de lucruri de atunci. Independența firii sale îl pune mereu în conflict cu stăpânirea și chiar cu binefăcătorul său. Abia trecuse de 20 de ani și Gh. Asachi, care trona în literatura vremii, îi dă conducerea revistei literare „Alănta Românească”. Kogălniceanu nu vrea, însă, patroan și scoate el însuși „Dacia Literară” în 1840. Titlul chiar arată îndrăzneala concepțiunii. Cuprinsul o arată și mai mult. Vrem o singură literatură și o singură limbă literară pentru toți Români. Deaceia revista este oprită după un an de zile. Paralel cu ea, Kogălniceanu publică revista de documente istorice și cronici „Arhiva Românească”.

cauza concepțiilor lui naționaliste a trebuit să-și suspende cursul după câteva luni. Scoate apoi altă revistă „Propășirea”, împreună cu V. Alexandri și cu Munteanu Ion Ghica. După 9 luni este oprită și aceasta. Vrea să se ducă la Paris, dar dela Viena este întors de poliția austriacă. Se ivește tocmai atunci procesul orașului Botoșani contra schitului Popășii pentru căteva moși deținute de aceștia și închinat patriarhiei din Antiohia. Kogălniceanu, ca avocat, ia partea orașului și găsește prilej ca în ședința publică a Divanului din Iași să facă o șarjă îndrăzneată contra grecismului și, în genere, contra streinismului, ca să înțeleagă și cei de jos și cei de sus, știind însă bine ce-l așteaptă. A fost într'adevăr surghinuit la Mănăstirea Râșca din actualul județ Fălțiceni. A rezistat la toate atacurile și și-a oțelit sufletul și pieptul pentru lovitura din 1848, pe urma căreia,

MIHAIL KOGĂLNICEANU

— OMUL POLITIC —

lui Mihail Kogălniceanu se mare și puternică, deasuror acestor mizerii postume, a eșit mare și luminoasă mizeriilor ce a avut să îndure vieții.

Mihail Kogălniceanu nu este nu-impriproprietății țărănilor, a stat, a desrobirii țiganilor și a desrobirii privilegiilor boierești. El a lucrat timp, **omul Unirii**, al secerii averilor mănăstirești și al legii mari și legii fundamentale.

Mihail Kogălniceanu a mai luptat în viața pentru două mari idei: **libertatea publică și a naționalității** și au înălțat neamul românesc. Istoria a țării, dela 1840 și până în 1880 este legată de numele lui. Faptele mari săvârșite în această perioadă de făurire a țării și neamului nostru au fost săvârșite de el sau cu sprijinul lui.

Adoptarea convențiunii dela Paris în August 1858 și prin unirea țării (5/24 Ianuarie 1858), Mihail Kogălniceanu a pus temelia Independenței României, consacrată apoi de Tratatul din 1877.

Abolirea privilegiilor țiganilor (1844), prin desrobirea privilegiilor boierești, prin desrobirea averilor mănăstirești (7/24 Ianuarie 1858) și desrobirea condiționată de împroprietărirea țărănilor, împroprietărirea făcut pe pământurile secula-

rele celor șapte luni cât a ținut guvernul, a dotat țara cu atâtea rezultate legi fundamentale pe țara sa sau dezvoltat și au prosperat cele noastre așezăminte pu-lice. O parte din legile redactate și aplicare de Mihail Kogălniceanu guvernul lui :

Crearea celor două universități din Iași și din București (1864).

Crearea construcțiilor publice (5 Dec. 1864). Crearea mântul primar **obligator** și legea pentru înființarea Curții de Casație (24 Ian. 1864). Legea pentru crearea unui consiliu de stat (11 Dec. 1864). Legea comunală (31 Martie 1864). Legea pentru înființarea consiliilor comunale (31 Martie 1864). Legea organizării contabilității generale a statului (11 August 1864). Legea pentru crearea sistemului metric de măsură (30 Sept. 1864). Legea de exproprierii pentru cauză de utilitate publică (7 Oct. 1864). Legea pentru înființarea Casei de depuneri (26 Nov. 1864). Legea pentru constituirea corpului de rezervă (4 Dec. 1864). Legea pentru crearea puterii armate a României (1864). Lege pentru introduce-

rea monopolului (5 Dec. 1864). Legea telegrafo-poștală (5 Dec. 1864). Legea pentru recrutarea armatei (5 Dec. 1864). Emanciparea bisericii românești de sub episcopatul patriarhului din Constantinopol. Codicele civil, penal, comercial (6 Dec. 1864). Legea pentru înființarea Curții de casație (19 Aug. 1864). Desființarea pedepsei cu moarte și a bătăiei. Lege pentru căile ferate de peste Mălcov (21 Febr. 1864). Decret pentru luarea cârciumelor dela sate din mâinile proprietarilor. Lege pentru răscumpărarea embatcurilor. Decret pentru bibliotecile publice. Acest decret obligă toate comunele de a avea o bibliotecă publică. Conservatorul de muzică. Înființarea actelor de stare civilă, etc., etc. și ale legi de mai mică importanță.

Toate acestea au fost legile organice pe baza cărora s'a dezvoltat țara noastră. Multe din ele au fost schimbate în cursul vremii după arătarile experienței sau pe pretextul experienței.

Omul care le concepu și care, de era lăsat să le aplice, democratiza de mult fața țării, fiindcă el avea patriotismul, voința și energie și știa ce vrea, omul acesta cu mintea largă, cu inima generoasă și cu privirea departe văzătoare, n'a fost lăsat să democratizeze această țară așa cum înțelegea el.

Acesta a fost omul politic Mihail Kogălniceanu. Nu are nici o statuie națională în Capitala țării, dar faptele sale politice constituie cel mai neperitor monument pentru Mihail Kogălniceanu.

Biografia lui Cuza Vodă și a lui Mihail Kogălniceanu va fi scrisă de fiii și urmașii clăcașilor dela 1864 și nu de adversarii săi politici, căci omul dela 2 Mai 1864 este învinsul lui 11 Febr. 1866!

V. C. ARBORE



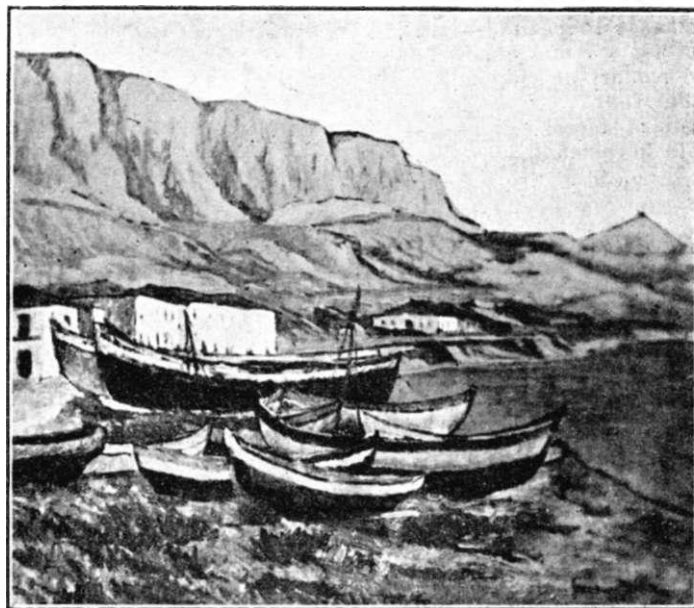
NOTE BIOGRAFICE

S'a născut la Iași în 6 Septembrie st. v. 1817. mort la Paris la 20 Iunie 1891 st. v. și îngropat la Iași la 3 Iulie 1891 st. v.

Tatăl său a fost marele vornic Ilie Kogălniceanu, iar mama sa a fost Ecaterina Stăvilă, româncă din Cetatea Albă din Basarabia.

La 19 ani a scris despre emanciparea țiganilor.

La aceeaș vârstă a început să se intereseze de chestia țărănească. La 1848 când a scris programul partidei naționale moldovenești, cea dintâi grijă a lui a fost să ceară împroprietărirea țărănilor. Dela 1848 și până la 1864 a luptat fără încetare pentru acest ideal. Legea rurală din 1864 este cel mai mare act al vieții sale.



IONESCU-DORU : BALCIC

P O E Z I E

IOAN C. GEORGESCU

SINGURATATE

Alară-i o vreme păgână
cu nfiorări de lut rostit cu greu,
Văzduhul clocotește 'n furtună
și vuetul străbate sufletul meu.

În aprinderea mâniei...
cerul încins cu lumini, se sfâșie
împietind serpi de jărătie viu
ce cuvântă ieșiri de pustiu...

Plouă. Plouă mereu...
și vuetul străbate sufletul meu.
Din câmpul cenușiu — de sus —
o burniță rece se cernu
peste safu neremenit în zare,
ce nu mai are nimic de spus.

E umed... și-i frig...
și-un vâl de ceață din haos plecat...
se lasă cu-o ntreagă părere de rău
[peste sat].

Singur...
în noaptea ce-mi pare
că bate pe uliți,
puiând țăriile ei, frică:
de undeva, în geam, o amânare
de vânt mă cheamă cu tot ce nu mai e
suscult din pridvor
prigoana pâraclor ce curg
cu nfiorări de lut rostit cu greu.

Singur... tot singur...
și depărtarea sună 'n mine:
ca un perete ce se nârue,
cu o voce de gloată ce nu e.

Din toată învălmășeala
asta târzie...
am umblat c'um gând în plopii
ștînși în câmpie...
ce — îmbrăcași cu lumină
în dimineața limpezită lină,
trecutul tot și-l mai cunosc!
...și 'n svonuri de clopote
trase de vânt,
psalmodiază tăceri
săvârșite 'n pământ...

V. FL. LAZARESCU

DEZACORD

Miraj în amintire: rug aprins,
În drumul unde pașii tăi se-așteaptă.
De gânduri frântă, fruntea'n mâini plecată
Înnoate liniștea cu vis încins.

O umbră viu mai stărue în văd,
Desenul feții — inseris, s'a șters de mult.
Urmele totuși le absorb, le-ascult
În lung ceou mă caut, mă închid.

CONST. PĂCLE

DESPRIMAVARARE

Se topese zăpezile cărunte.

Roase de vânturi și de ploii mărunte,
Gem greu de apă și de mâl pâraiele,
Plete de neguri despletese zăvoaiele;
În sate scribulite depe dealuri
Apele rod trosnind din maluri.

Iar clopotul ce sună noet, svâcnit.

Pe păuza grea de ploie și de ceață,
Parcă-i inima satului c'enghiață
Simțind din trup cum rup cu dinții uzi

Pe prispa unei case în noroi
A apărut un om cu ochii goi
Ce-a supt în ei iscoditor
Tot ha dul negur-al zărilor;

Și poate că din zarea i s'o fi deschis
Cum se deschide cerul copiilor în vis,
Poate că „dincolo” a deslușit
Că pritașvara s'a ivit...

O clipă, vântul sforile ploii a adunat
Și'n ghemuri cenușii pe marginile cerului lea
Pe cer a scâpat o rază de soare,
La un geam întunecat s'a oprit luminătoare.
Și sâniul unei lete mari, ce prin zăbrele s'a în
L-a mângâiat, la în

Apoi a'nfășurat un păle de case printre cari
Era și-a omului și-a fetei mari.
Atunci fata fugi dela geam îmbujorată
Iar geamul, pătimas s'a întunecat deodată
Cerul s'a crispat și s'a lăcut ca 'ntr'un desear
Și lacrimi reci au brumat geamul iară.

CONST. ARGESAN

T Â R Z I U

Mab...
Închide ochii să-ți închizi sub pleoape visele
Și lasă-ți mâinile să-și legene mângăerile,
Mângăetoare mâini — sicrie mici de argint,
În cari să-mi închizi tăcute durerile.

Culege-mi elipele așa cum eulegi florile
Și lasă-ți sufletul deschis să-și cânte chemarea,
Să te sărut fără de sărutare, floare de dragoste,
Pe care sufletul-mi trist își va odihni înopțarea.

Lasă-mi amurgul din suflet să-și eearnă liniștea
Dulce și tristă lângă tine — cântec de alina
Să nu simt elipele târzii purtând durerile,
Domniță, dragoste mică, lumină de soare.

Mab...
Ascultă cominte să te învâț cântecele
Nimănu necântate sbucium adânc de ape,
Că mâine te va chema tinerețea — dragostea
Și așa vrea să le duci în suflet, pe buze, pe pleo

V I S C O L U L

ALEX. PUŞKIN

sârşitul anului 1811, trăia la Nenaradova, bunul Gavril Gavril. El se făcuse renumit în tot prin ospitalitatea și sinceritatea. Mergeau foarte des la el să bea, să joace „boston” sau lui Prascovia Petrovna, la o partidă, iar alții ca să vadă lor, Maria Gavrilovna, o fată sprezece ani, bine făcută și parca socotită ca o logodnică. Băieții se gândeau pentru ei, sau frate.

Gavrilovna își făcuse educația la școlile franceze, și ca urmare vorbă. Subiectul, ales de ea, era un raport de sublocotenent de infanterie se găsea în concediu în sa și înțelege dela sine că tânărul era pastime egală, și că părinții observând înclinarea lor recelizaseră fetei să se mai găndească, iar pe el îl primiră foarte

copii noștri își scriau și se vede patru ochi, în fiecare zi în de brad sau în bisericuța veche își jurau unul altuia iubire și plângeau de soarta lor și de multe planuri. Scriindu-și și în acest fel, ei ajunseră (ceia ce natural) la următoarea judecată noi nu putem trăi unul fără celălalt. Crizile părinți pune piciorul în cale, atunci nu s'ar putea vorbi de viața lor? Se înțelege ca a fost fetea? Ea venit întâi tăcându-și a plăcut în întregime însoțitorii a Mariei Gavrilovna, și intrerupse întâlnirile lor. Ea urma cu atât mai vite. Anolea o ruga în fiecare zi să se dea lui, să se cunune și să se ascundă câtăva vreme. Ea anunță la părinții sărăciți, în sfârșit vor fi atinși în constanță și nenorocire a amorului vor zice desigur: „copii! veți îmbrățișați”.

Gavrilovna ezită multă vreme: ea planurile de fugă fură lăuate deocamdată. În sfârșit în ziua indicată ea trebuia să se dă seara, să se retragă în sub moșiv că o doare capul. Ea însă stia și ea vorba, amănunțit să iasă în grădina pe din grădina să găsească sania să așeze și să meargă la cinci la Nenaradova, în satul Jadrina. Eerica, nuda Vladimir trebuia să

în ziua hotărâtă, Maria Gavrilovna dormise toată noaptea: îmbrăcări și rochiile, scrisoarea mamei domnișoare simțitoare, și alta parinților ei. Ea își luă dela ei prin cele mai atinse expresiuni, scuză purtarea sa de neînlăturat a pasiunii și cu aceea, că cea mai ferită din viața ei o socoteste pe ea și îi va permis să se arunce în preajma iubitorilor părinți. Pe lângă scrisorile cu o peșniță, pe care erau gravate două cuvinte, cu o inscripție decentă, și a asermit înaintea zorilor, dar și aici gândurile stras-

de căji.

nice o desleptau în fiecare minută. Aici i se părea, că în momentul, când s'a așezat în sanie, ca să meargă să se cunune tatăl ei o opri, cu o juțeață chinătoare o țara pe zăpadă și o arunca în subpământul întunecos și fără fund... și ea căzând zbura cu inima îngreuiată: acum îl vedea pe Vladimir zăcând pe iarbă, palid, însăngerat. El murind, o ruga cu o voce pătrunzătoare să se grăbească să se cunune cu el... alte vedenii urâte și fără nici un rost îi trecură pe dinaintea una după alta. În sfârșit se sculă, mai palidă ca de obicei și cu neprefăcută durere de cap. Tatăl și mama observară neliniștea ei: delicata lor grijă și întrebările fără sfârșit: ce-ai cu tine, Mașa? Nu ești bolnavă Mașa? îi sfâșiau inima. Ea se silea să-i liniștească, să pară veselă, și nu putea. Veni seara... Cândul, că pentru ultima oară petrece ziua în mijlocul familiei sale, îi strângea inima: în taină își luă rămas bun dela toate persoanele, dela toate obiectele cari o înconjurau. Se servi cina: inima îi bătu cu putere. Cu glas tremurător spuse că nu are poftă de mâncare, și începu a-și lua seara bună dela părinți. Ei o sărutară și binecuvântară ca de obicei: Ea era gata să plângă. Venind în camera ei se aruncă în fotoliu și începu să plângă. Fata din casă îi spunea să se liniștească și să se încurajeze. Totul era gata. Peste o jumătate de ceas Mașa trebuia să lase pentru totdeauna casa părintească, camera ei, viața liniștită de fată... Afară viscolea: vântul bătea, obloanele trosneau și scârțâiau: totul i se părea ca o prezăcere tristă și îngrozitoare. În curând s'a liniștit toată casa, toți au adormit. Mașa îmbrăcă un capot călduros, se îmbrobodi cu salul, luă în mână cutia și eși pe terasa din dos. Servitoarea ducea după dânsa două legături. Au ieșit în grădina. Viscolul nu se liniștise, vântul bătea din fată, parcă se silea să oprească lanțara criminală. Cu greu au ajuns în capătul grădinei, în drum de aștepta sania. Caii, înghețați, nu stau pe loc; vizitiul lui Vladimir se plimba pe dinaintea bulubelor, ținând caii neastâmpărați. El ajută domnișoarei și fetei să se așeze în sanie, așază legăturile și cutia, luă hățurile și caii zburară. Lăsând pe domnișoara în gârja soartei și a vizitiului lui Teroșca, să ne întoacem la tânărul nostru amorezat.

Vladimir a umblat toată ziua. De dimineață a fost la preotul din Jadrina, cu greu s'a putut înțelege cu el; pe urmă a plecat să-și caute martorii printre proprietarii vecini. Cel dintâi, căruia i s'a adresat, un sublocotenent de rezervă, căm de patruzeci de ani, Dravin, se învoi bucuros. Această aventură, îl încredința el, îi aducea aminte de vremurile dinaintea și de nebuniile lusușilor. El îl invită pe Vladimir să ia masa la el și îl convinse că pentru celălalt doi martori, n'are să fie nici o piedică, întru cât se vor găsi ușor. Intrădevar, imediat după masă s'au și ivit: inginerul Smit mustăcios și împintonat și fiul căpitănului-ispravnic, un băiat de șaisprezece ani, care de curând intrase la ulani. Ei nu numai că primiră propunerea lui Vladimir, dar se și jurară că sunt gata să se jertfească pentru el. Vladimir îi îmbrățișă (cu admirație) și plecă acasă să se pregătească.

Amurgise de mult. Trimese pe Teroșca, omul lui de nădejde, cu troica la Nenaradova, dându-i toate deslușirile; iar pentru el dădu ordin să-i pregătească o sanie mică cu un cal; și plecă singur spre Jadrina, unde peste două ceasuri trebuia să vie și Maria Gavrilovna. Drumul îi era cunoscut, de mers n'avea decât douăzeci de minute.

Abia Vladimir eși la câmp și se poru un viscol de nu se vedea nimic. Într'un minut drumul a fost întredit: Imprejurimile, dispăruse într'o ceață turbure gălbuc, prin care zburau fulgi albi de zăpadă, cerul se unise cu pământul; Vladimir se văzu în câmp și încercă în zadar să regăsească drumul. Calul mergea la întâmplare și când se suia pe un troian, când cădea într'o groapă sania se răsturna la fiecare pas. Vladimir se silea să nu piardă adevărata direcție. I se părut însă că a trecut mai mult de jumătate de ceas și încă n'a ajuns în lunca din Jadrina. Trecură încă vre-o zece minute și lunca tot nu se vedea. Vladimir mergea pe câmp tăind văile adânci. Viscolul nu se liniștea, cerul era întunecat. Calul care mai la fiecare pas era până la piept în zăpadă începu a obosi și sudoarea curgea în picături mari de pe el.

În sfârșit băgă de seamă că nu merge în partea aceea. Vladimir se opri, începu să-și amintească, să socotească și se convinsese, că trebuie să o ia la dreapta. Calul abia mai mergea. Făcuse mai mult de un ceas de drum. Jadrina trebuia să fie aproape. Însă el mergea, mergea, și câmpul nu mai avea sfârșit. Timpul trecea: Vladimir începu să se neliniștească.

În sfârșit într'o parte începu să se zărească ceva înnegrind. Vladimir întoarse într'acolo. Apropiindu-se văzu că e o lunca Slavă Domnului gândi el, acumai aproape. Merse pe lângă lunca, sperând să găsească imediat un drum cunoscut sau să ocolească lunca; Jadrina se găsea după lunca. În curând găsi drumul și poru prin desușul copacilor. Aici vântul nu mai sufla, drumul era neted; calul se învioră și Vladimir se liniști.

Dar el merse, merse și Jadrina nu se zărea; lunca era fără sfârșit. Vladimir observă îngrozit că intrase într'o pădure necunoscută. Disperarea îl cuprinsese. Bătu calul; sârmanul animal porni la trap dar în curând încetini mersul, și peste un sfert de ceas mergea la pas, cu toate îndemmurile nenorocitului Vladimir.

Încetul cu încetul copacii începură a se țări, și Vladimir eși din pădure: Jadrina nu se zărea. Trebuie să fi fost miezul nopții. Lacrămile îi umplură ochii; mergea la întâmplare. Vremea se liniștise, noaptea se îmbrățișaseră; înaintea lui se întindea câmpia, asternută cu un covor alb ondulat. Noaptea era destul de senină. Văzu un departe un sătuleț compas din patru sau cinci case. Vladimir se îndreptă către el. La cea dintâi colibă, sări din sanie, alergă la ferăstea și începu a bate. Peste câteva minute oblonul se ridică și un bătrân își arătă barba căruntă.

— Ce vrei?

— Departe-ți Jadrina? — Jadrina-i departe?

— Nu-i departe: or fi zece vârstă.

Auzind acestca Vladimir se apucă de

cap și rămase întrecut, ca un om condamnat la moarte.

— Da de unde ești? continuă bătrânul.

Vladimir nu era în stare să răspundă la întrebări.

— Vezi putea tu, bătrânule, spuse Vladimir, să-mi găsești cai până la Jadrina.

— Cai, la noi? răspunse țărânul.

— Dar măcar un călăuz nu pot să iau? îi plătesc cât va voi.

— Stai, spuse bătrânul lăsând oblonul, îți trimit pe fiul meu, el te va călăuzi.

Vladimir aștepta. Nu trecu o jumătate de minut, și el începu să bată din nou. Oblonul se ridică iar și se arătă barba.

— Ce vrei?

— Ce-i cu fiul tău?

— Acum ese, se încălzește. Ce ai înghețat? Intră și te încălzește.

— Mulțumesc; trimite mai repede băiatul.

Ușa scârțâi; flăcăul eși cu un cionag în mână și porni înainte, când arătând, când căutând drumul întorcit.

— Cât să fie ceasul? întrebă Vladimir.

— Degrabă o să se facă ziuă, răspunse tânărul țărân.

Vladimir nu mai vorbi nici un cuvânt.

Cântau cocoșii și se luminase când au ajuns la Jadrina. Biserica era închisă. Vladimir plăti călăuzei și plecă către preot. În curte troica lui nu era. Ce veste îl aștepta.

Dar să ne întoarcem la bunii noștri proprietari din Nenaradova, și să vedem ce se mai petrece la ei.

Nimic.

Bătrânii s'au sculat și au eșit în sufragerie, Gavril Gavrilovici într-o haină de picier și cu boneta de noapte, Proscovia Petrovna într-un halat vătuit. Aduseră samovarul și Gavril Gavrilovici trimise fata să afle cum îi mai este sănătatea și cum a dormit Maria Gavrilovna. Fata se întoarse și spuse că domnișoara a dormit rău, dar că acum îi este mai ușor, și că imediat vine în sufragerie. În adevăr ușa se deschise și Maria Gavrilovna veni să dea bună dimineața tatălului și mămicăii.

— Cum îți mai este Mașa? întrebă Gavril Gavrilovici.

— Mai bine tăticule, răspunse Mașa.

— Desigur, ascără ai avut căldură, zise Proscovia Petrovna.

— Poate, mămică, răspunse Masa.

Ziua trecu cu bine, noaptea însă Mașa se îmbolnăvi. Trimiseră în oraș după doctor. El veni spre seară și găsi bolnava aiurând. Temperatura se ridică strașnic și bolnava, două săptămâni, a fost pe marginea mormântului.

Nimeni din casă nu știa despre fugă. Scrisorile scrise de ea fuseseră arse; servitoara nu suflase nici un cuvânt temându-se de mânia stăpânilor. Preotul, sublocotenentul de rezervă, inginevul mustacios și micul ulan au fost discreți. Vizitiul Tereșca nu vorbea nici odată de prisos, nici chiar la beție. Astfel secretul era păstrat de mai bine de o jumătate de duzină de părtași. Maria Gavrilovna însă în aiureala ei continuă își spuse taina. Într-o vreme vorbele îi erau așa de fără șir, încât mama sa, care ședea la capul ei, nu putu pricepe de cât, că fiica ei e strașnic amurezată de Vladimir Nicolaevici, și că, probabil, dragostea era cauza bolii. Dânsa se sfătui cu bărbatul ei, și cu oarecari din vecini, și în sfârșit au hotărât în unanimitate, că se vede că așa a fost soarta

Mariei Gavrilovna, că ce ție ursit nici călare nu poți ocoli, că sărăcia nu-i defect, că se trăește cu omul nu cu bogăția, și altele. Zicătorile morale sunt următor de folositoare, în împrejurările, în care nu se găsește decât foarte puține argumente.

Între acestea domnișoara începu să se însănătoșească. Vladimir nu mai fusese de mult pe la Gavril Gavrilovici. Fusese speriat de primirea ce i se făcuse. Hotărârea să trimită să-i anunțe neașteptata fericire: consințământul la căsătorie. Dar care fu mirarea proprietarilor din Nenaradova, când la invitația lor primară ca răspuns o scrisoare pe jumătate ne bună. El îi anunța, că nici odată nu-i va călca piciorul în casa lor, și îi ruga să uite pe nenorocitul, pentru care numai moartea este singura speranță. Peste câteva zile aflară că Vladimir a plecat pe front. Aceasta era în anul 1812.

Multă vreme n'au îndrăznit să-i vorbească despre asta Mașei, care era în coalescență. Ea niciodată nu amintea de Vladimir. Câteva luni mai târziu găsind numele lui în rândul celor distinși și greu răniți în luptele dela Borodino, dânsa leșină, se temeau să nu aibă din nou temperatură. De data asta, slavă Domnului, leșinul nu a avut nici o consecință.

Altă durere o lovi; Gavril Gavrilovici muri, lăsând-o moștenitoarea întregii averi. Dar moștenirea nu o consolă: ea împărtăși durerea cu Proscovia Petrovna, jură să nu se despartă de ea niciodată: Amândouă părăsiră Nenaradova, locul amintirilor dureroase, și se instalară într-o proprietate din...

Logodnicii și aici inconjurată draguța și bogata logodnică; ea însă nu dădea nici unuia, nici cea mai mică speranță. Mama sa câteodată o sfătui să-și aleagă un logodnic; Maria Gavrilovna clătina din cap și cădea pe gânduri. Vladimir nu mai exista; murise la Moscova, în ajunul ocupației francezilor. Amintirea lui se părea sfântă pentru Mașa. Cel puțin dânsa păstra tot, ce-i putea aminti despre el, cărți pe care le citise el, desenurile lui, note și versuri, copiate de el pentru ea. Vecinii aflând toate astea se mirau de constanță și curioși așteptau croul, care trebuia să învingă credința dureroasă a acestei adevărate Artemisa.

În timpul acesta războiul s'a sfârșit cu glorie. Regimentele noastre se întorceau de peste graniță. Poporul le întâmpina. Muzicele cântau bucăți cuceritoare: „Vive Henri Quatre“, valsuri tiroleze și arii din Gioconna. Ofițerii plecați în campanie aproape copii, se întorceau crescuți în atmosfera războiului, cu piepturile pline de decorații. Soldații vorbeau voioși între ei, amestecând în convorbirele lor cuvinte nemțești și franțuzești. Timpuri de neuitat. Timpuri de glorie și admirație. Cât de puternic băteau inimile rusești la numele patriei. Cât de dulci erau lacrimile revederii! Cu câtă umire sufletească amestecam mândria poporului cu iubirea către suveran! Dar pentru el — ce momente!

Femeile, femeile ruse au fost atunci fără asemănare. Răceala lor obișnuită dispăru. Admirația lor era la maximum, când întâmpinând pe învingători, strigau: Ura!

Care din ofițerii de atunci nu recunoaște, că femeii ruse i-a datorat cea mai frumoasă și scumpă recompensă...

În acest timp strălucitor Maria Gavri-

lovna trăia cu mama ei în grădini și nu vedea cum în ambele se sărbătorea întoarcerea armatei. Au trebuit să se dea la o parte și să fișer în aceste locuri era o sărăcie, și curtezanului în fracții în vecinătatea lui.

Am mai spus, că, cu toată rădăcina Maria Gavrilovna era ca și mă înconjurată de pretendenți. Ea au trebuit să se dea la o parte și să fișer în castelul ei, colonelul de Burmin, cu Sf. Gheorghe pe piept și o paloare interesantă, cum se doamnele de pe atunci. Avea ca zece și șase de ani. Venise în viața la moșia lui care se găsea în vecinătatea Mariei Gavrilovna. Maria lovna îl deosebia de ceilalți. Ea obișnuita ei melancolie dispărea, putea spune că ea cochetează însă poetul, văzând purtarea ei spus:

„Si amor non e, che dunque“.

Burmin era, într'adevăr, un foarte draguț. El avea acea mișcare plăce femeilor: inteligență, curioasă și cu atenție, fin ironie, nici o pretenție. Purtarea lui Gavrilovna, era liberă și obișnuită în tot ce făcea și spunea ea și orivirea lui o urmăreau. El era liniștită și modestă se spunea că fusese cândva mare ștregar de lucruri nu schimba impresia Maria lovna, care (ca toate damele) cu plăcere erau ștregarile, și vedeau îndrăzneala și agrițimea tului.

Mai mult ca toate însă, (mai delicata lui, mai mult decât o rea lui plăcută, mai multe decât o rea interesantă, mai mult decât bandajată), tăcerea tânărului în fața ei, mai mult curiozitatea și rețea ei. Ea nu putea să nu observe i-a plăcut; de sigur și el cu niște și experiența lui, a putut să observe ca îl deosebea de ceilalți; căruia dădorește că nu l-a văzut la nici o dată și n'a auzit încă declararea împiedica?

Timiditatea vre-o iubire sinceră separabilă, mândria sau o curtezanului viclan? Asta era ea ghicitoare. Gândindu-se la tărî, că singura cauză era timiditatea hotărî să-l încurajeze prin vorbe deosebite. Și, după timp chiar prin gingășie. Ea pregătise garea cea mai neașteptată și cu dare așteptă minulele declară mantee. Secretul ori de ce mare el, inima femeiască îl suportă și înținea ei hotărîtoare a avut dorit; cel puțin, Burmin căzu în colie, și ochii lui negri se opătară foc asupra Mariei Gavrilovna, cât ei i se părea foarte apropiat lui hotărî. Vecinii vorbeau de sătorie, ca despre un fapt înțeles. Buna Proscovia Petrovna se bucura în sfârșit fata ei și a găsit vederea.

Într-o zi bătrâna ședea în sala Burmin intră și imediat se întoarse Maria Gavrilovna.

— E în grădina, răspunse dăceți-vă la ea, eu vă aștept aici.

Burmin plecă, bătrâna se întoarse gândi: poate că azi se termină.

Burmin găsi pe Maria Gavrilovna la lac, cu o carte în mână, sub un imbrăcată în alb, o adevărată roman. După primele întrebări

viata minunată a lui anton panu-roman de sergiu dar și romulus diaru

12)

Vladimirescu înfricoșează un
șau de boeri, cu ajutorul ingineru-
i Gheorghe Lazăr, technician, care
alează o gură de tun atât de con-
tinuoare încât după întâia bubuitu-
ră chită în curtea sfatului reacțio-
narii boerii predau orașul fără opunere.
Cu intrarea lui Ipsilante în Bucu-
rești, steaua lui Tudor începe să se în-
ceadă și puțină vreme mai târziu se în-
cepe, după ce își imprimase o ima-
ge de înaltă frumusețe eroică în is-
ta patriei.

Și stins, la 26 Maiu, trecut prin la-
cune neamărate, cu sufletul sfâșiat
dinainte de-o josnică trădare a
regimentului lui trupe — și cu dânsul
ca una din făptuirile mari ale Vala-
cilor — stânt și soldat deopotrivă.

La acel sfârșit de Maiu era zăduf și
cort în aer, ca în cimitire. Anton
nu a primit atunci una din acele în-
fricoșoare lecții cari schimbă cu totul

pe oameni — se închidea ziua în casă,
cu hârtii în geam, și stâmpărat din
toate poftele lui tinerești, asculta nean-
tul ce se deschidea la bazașul unei sin-
gure albine coprină între geamuri. Sub
seară eșea pe străzile Bucureștilor și cău-
ta cu orice chip undeva liniște. Întâlnea
cunoșcuți cari-l salutau, alții cari-l o-
preau să-i spună în ascuns ceva. A-
junsese un fel de nevoc sufletească pen-
tru toți locuitorii orașului să se privea-
scă la întâlnire fără să-și spună un cu-
vânt și să se despartă cu un cuvânt
care arăta cumplită muștrare în ini-
mele lor :

— Să-l ierte Dumnezeu pe domnul
Tudor...

Spaîma aceasta pe care o presimțeau
și pasările cerului, provenea din repe-
zițiunea cu care se desfășuraseră lucruri-
le.

Iată nu sunt zece zile de când, într'un
cort lângă mănăstirea Cotroceni, Tudor
chemase pe Anton să-i vorbească :

— Am primit, dascăle, cuvânt dela
cinstit părintele Petre Efesiu. Mi se

spune că s'au plâns credincioșii de as-
prăimea mea. Sunt aspru dascăle ?
spune.

— Aspru...

— Atunci n'am decât a lăsa pe cei
ce se plâng de mine, să se ducă. In-
deamnă oamenii să mi-o spună curat...

Și Anton a reintrat în lagăr și a în-
trebat :

— Este care-va dintre voi nemulțu-
mit ? E liber să fugă în noaptea asta
de aici. S'a dat poruncă gărzilor să
fie lăsat liber.

Tudor toată noaptea n'a dormit. Pi-
tit într'un ascunziș el a văzut un zaver-
giu pocăit care fusese cu o zi înainte
crunt bătut pentru nesupunere, oprind
pe cei câțiva fricoși hotărâți să coboare
în oraș.

— Inapoi, oameni buni. Nu-l pără-
siți că-i trimis de Maica Domnului...

Și-și țara piciorul lui deșelat în
bătae, dela om la om, împăcându-i și
trimițându-i la culcare.

În noaptea aceea Tudor a veghiat iar
când s'a ivit ziua a eșit din cort cu

Gavrilovna, inadins nu mai susțin
sorbirea, provocând astfel o incur-
tă reciprocă, din care nu pulea să
se dea decât printr-o declarație neastepta-
tă și hotărâtă. Așa s'a și întâmplat :
fără simțind greutatea situației lui,
ce că de mult a căutat ocaziunea
să deschidă inima, și ceru câteva mi-
nute de atenție. Maria Gavrilovna în-
cartea și plecă ochii în semn, că
simte.

— Te iubesc, spuse Burmin, te iubesc
pasivă..... Maria Gavrilovna înroși
plecă capul în jos. Am fost neprevă-
dit, m'am lăsat plăcutii obișnuinți de
a te vedea și auzi în fiecare zi (Maria
Gavrilovna își aminti prima scrisoare a
lui Preux). Acum e prea târziu să
mai împotrivesc soartei mele : amin-
te duminale, chipul duminale îngas
de recomparat va fi de acum înainte
și bucuria vieții mele ; imi mai
dăune însă să îndeplinesc o datorie
și să-ți desopăr o taină îngrozitoare,
pe pune între noi o prăpastie fără
fond.

— Apastia a existat întotdeauna, in-
tăpe cu viociune Maria Gavrilovna.
— Dacă n'as fi putut fi soția duminale.
— Și tu, răspunse el liniștit, știu că ai
cândva ; dar moartea și trei ani de
— Bună Maria Gavrilovna : nu te
— Simți ei singura mângâiere : gândul
— Ai fi consumit să mă faci fericit, dacă...
— Taci, pentru Dumnezeu, taci. Mă

— Știu, știu că ai fi fost a mea,
— spre nefericire... sunt însurat !

— Maria Gavrilovna privi la el cu mi-
— Sunt însurat, continuă el, sunt în-

surat de patru ani, și nu știu cine-i ne-
vasia mea, unde este ea, și dacă mă voi
mai întâlni cu ea vreodată !

— Ce vorbești ? exclamă Maria Ga-
vrilovna. Ce straniu ! Continuă : pe ur-
mă îți voi povesti... dar, fiți bun, con-
tinuă.

— Pe la începutul anului 1812, spuse
Burmin, mă grăbeam spre Vilna, unde
se găsea regimentul meu. Odată venind
la o stație de poștă, seara târziu, am dat
ordin să-mi înhamc caii în grabă, când
deodată a început un viscol strașnic, și
ingrijitorul poștei și vizitiul mă sfătuiat
să aștept. Îi ascultai, însă o neliniște mă
cuprinsese, mi se părea că cineva mă in-
deamnă. Viscolul nu se potolea ; ne mai
putând răbda, poruncii din nou să în-
hamc caii și plecați pe furtună. Vizitiului
ii veni în gând să apuce pe un râu, pe
unde scurta drumul cu trei vârste. Ma-
lurile erau întroenite, vizitiul trecu fă-
ră să bage de seamă, locul, unde tre-
buia să ieșim la drum, și astfel ne-am
pomenit într'un loc necunoscut. Furtuna
nu se potolea ; zării o lumină și por-
unciul să meargă într'acolo. Ajunserăm
într'un sat ; lumina era în biserica satu-
lui. Biserica era deschisă : lângă gard
eran câteva sănii ; pe ușă umblau oa-
meni. Aici ! Aici ! strigară câteva gla-
susii. Porunciul vizitiului să tragă la sca-
ră. Unde ai întârziat mă întrebă cine-
va : mireasa a leșinat ; preotul nu știe
ce să facă ; noi eram gata să plecăm.
Scoboară mai repede. Trecând sării din
sanie și intrai în biserică, slab lumi-
nată de două sau trei lumânări. Fata
ședea pe o bancă într'un colț întunecat
al bisericii, alta îi fricționa tâmplele.
Slavă Domnului, spuse aceasta : în sfâr-

șit ați venit. Numai cât n'ați omorât pe
domnișoara. Preotul bătrân se apropie
de mine cu întrebarea : Porunciți să in-
cepem ? — Incepeți, începeți părinte,
răspunsei eu distrat. Ridicără fata. Mi
s'a părut drăguță... Ușurință de neînțe-
les de neieriat... am stat lângă ea în fața
altarului ; preotul s'a grăbit ; trei băr-
bați și servitoarea susțineau mireasa și
erau ocupați numai de ea. Ne-am cununat.
Sărutați-vă, ne spuseră. Nevastă-
mea își întoarse către mine fața palidă.
Am vrut să o sărut... Dânsa strigă : „Vai
nu-i el ! nu-i el !” și căzu fără cunoș-
tință. Martorii îndreptară către mine
privirile speriate. Mă întorsei, ieșii din
biserică fără nici o picdică, sării în sa-
nie și strigai : „mână !”

— Doamne ! strigă Maria Gavrilovna ;
și duminata nu știu ce s'a întâmplat cu
sărmana duminale nevastă ?

— Nu știu răspunse Burmin, nu știu
numele satului, unde m'am cununat, am
uitat dela ce stație de poștă am plecat.
Pe vremea aceea atât de puțină impor-
tanță dădeam nebunii mele, că, ple-
când dela biserică, am adormit și
m'am deșteptat dimineață la a treia sta-
ție de poștă. Servitorul care era atunci
cu mine, a murit în campanie, așa că
nu mai am nici o speranță să o regăsesc
pe aceea, cu care am glumiț atât de
crud și care acum este așa de crud răz-
bunată.

— Doamne, Doamne ! spuse Maria Ga-
vrilovna, apucându-l de mână : duminata
ai fost ! și nu mă recunoști ?

Burmin deveni palid... și se aruncă la
picioarele ei...

În românește de CONST. C. NICOLAU

critica literara

DISPUTE VECHI ASUPRA LUI SPENCER

În școala filosofilor, ale căror teorii ajung prin natura lor „ad usum populi”. Veni să facem o distincție între filosofilor cari, **răuăm**, la un cerc restrâns de înțelegători și alții, cari sunt răspândiți cu profunzime, în masele adânci ale intelectualității. Bunăoară Spencer, Marx, Freud și James, — recenți — văzându-și teoriile popularizate, aflate, în deajuns de cunoscute, au avut, după urma acestui fapt, nu numai sentimentul rar al gloriei consacrate cât mai ales și sentimentul frecvent al mâhnirii și oării.

Vom arăta azi ce s'a imputat lui Spencer, cu patimă, cu rea credință sau cu sinceritate. Ce furtuni de protestări și insulte a suportat Marx, ce tunete și astăzi pe capul lui Freud, ce bleșme s'au aruncat asupra lui James, acest coruptor de energii prin descătușare și desfrânare“.

Nu e nevoie să le reamintăm; ele se cunosc și explicația stă în insuficiența cultură a celor cari prea mult i-au rămbăit, adorat sau atacat.

Vă închipuiți însă, același spectacol de mahalagism intelectual, cu teoriile lui Kant, cu doctrina lui Descartes, cu speculațiile lui Baruh Spinoza. Fără înțelegere, că nu.

Filosoful și savantul Herbert Spencer, a cărei teorie filosofică asupra evoluției, și a cărei școală evoluționistă, a făcut cândva epoca, dând largi direcții de îndrumare intelectuală unui șir de generații, a cunoscut observații, unele drepte și sincere, altele pătimase și inexacte, încă din timpul vieții. Strășnicul polemist care a fost Spencer, — a scris articolelor din volumul tradus în titlul „Facts et commentaires“ ne stă în față dovadă! — ar fi putut răspunde cum se cuvine, tăios și drept, unui universitar italian, care deborda de cultură „stilizată”, Antonio Labriola. Să inspirăm maestrului Sorel, în revista filosofică, Labriola ne vorbește de Kantianismul inconștient al lui Spencer, afirmând următoarele: „Anunțăm persoane, în Italia, nu pot face distincția între savantul și filosoful Spencer, nu pot să-și dea seama de ce se cuvine savantului și ce se cuvine filosofului, care, făcând scrimă cu categoriile ca „omogen” și „eterogam”, „indiferent” și „diferențial”, „cunoscut” și „necunoscut”, ne apare el însuși ca o creație arbitrară. (Vrea oare să spuie Labriola, un strigoi? NR.), adică când un om înconștient, când „o caricatură la Hegel“.

Domnul Antonio Labriola nu este deosebit de apăsător! În altă parte universitarul apropie pe Spencer de Aristot și îl consideră pe amândoi filosofi populari de verbalism fără fund. „De fapt — spune Labriola — Aristot n'a fost decât un Spencer al timpului său care, prin simplă eroare de timp, a scris în grecește și chiar într-o greacă „naivă“.

Ah! deștept e filosoful universitar! Cum știe el precis cum se vorbea pe vremea lui Aristot, cum înțelege el toate subtilitățile limbii grece vechi, cum distinge el toate nuanțele, cum remarcă el toate enormele greșeli de gramatică ale gravului ignorant Aristot!...

În altă parte tot Labriola observă că, „frazecologia lui Spencer este un fel de hiperfilosofie, care seamănă, cu o religie al cărei cult e închinat necunoscutului, despre care se afirmă deopotrivă și că e cunoscut și că e necunoscut, în ori și ce caz, obiect de venerație!“

Glume, insinuări, cuvinte rele... la atâta doar se reduce „critica“ universitarului italian.

Sorel — maestrul lui Labriola — urând el însuși pe universitari, isbește în Spencer, poate, din pornirea omului, care-și cunoaște egalul — ca metodă doar! amândoi nu sunt universitari! — uzând însă de același procedeu ușuratec al lui Labriola: În „**Illusion du progrès**“ spune: „hipotezele cosmologice ale lui Spencer sau Haeckel amuză astăzi persoanele învățate, după cum poveștile mitologice au amuzat aristocrația“.

În „**Utilité du pragmatisme**“, tot Sorel ne vorbește, cu evidentă compătimire, despre Spencer care „a adoptat întotdeauna, cu entuziasm, toată ipotezele, pe cari nu le pricepea deloc“.

Aceste observații, însă, nu pot avea o valoare de documentație, fiind afirmate, credem..., în șagă!...

Să trecem la obiecțiuni serioase.

În capitolul IX, volumul III din lucrarea tradusă de către Burdeau sub titlul „Essais de morale, de science et d'esthétique“, capitolul intitulat „Objections truchant les premiers principes et réponses“, Spencer cercetează o serie întreagă de obiecțiuni, cari s'au adus sistemului său filosofic, expus în lucrarea de bază „**Les premiers principes**“ și dă răspunsuri de edificare. Pentru o mai deplină înțelegere a acestor obiecțiuni precum și a răspunsurilor date, socotim necesar să rezumăm, în chip fragmentar, cu totul succint, teoriile expuse în lucrarea amintită.

Lucrarea „**Primele principii**“, un gros volum de peste cinci sute de pagini, conține două părți: una tratând despre incognoscibil și alta tratând despre cognoscibil. În capitolul I al primei părți, Spencer își pune problema raportului dintre religie și știință. Pentru el e o necesitate spirituală să avem în permanență două lumi de gândire antitetice: religia și știința. Există adevăr și în religie și în știință. Ceeace nu mai poate explica știința intervine și explică religia. În modul acesta, sub aparența unui antagonism avem un acord complet între ultimile idei ale religiei și ultimele concluzii ale științei. Ori și cine — de la sălbatec până la civilizat — și-a pus și își pune problema originii și naturii universului. În privința originii universului, Spen-

cer crede că putem face trei supoziții, și anume putem spune că: 1) sau există prin el însuși; 2) sau s'a creat el însuși; 3) sau că a fost creat de către o putere exterioară. **Ipoteza ateistă** a existenței prin sine înseamnă o existență curioasă, fără început; afirmația existenței prin sine nu este decât o negație indirectă a creației și nu o explicare a originii universului.

Ipoteza panteistă a creației prin sine, nu e susceptibilă de a fi concepută; aceasta implică ideea unor schimbări fără cauză, lucruri despre cari nu ne putem face nici o idee.

A treia ipoteză general admisă **ateismului** este: creațiunea de către o putere exterioară.

Dar, crede Spencer, nici religiunile, cari explică facerea lumii nu pot să ne facă deloc să pricepem adevăratul mister, adică origina materialelor, din cari universul a fost creat.

Producerea materiei eșită din nimic, iată adevăratul mister. O teorie a concepțiunii, ca să fie completă, ar trebui să ne explice nu numai cum s'a făcut materia, dar și cum s'a făcut spațiul. Ori nu se poate concepe în nici un fel nou existența spațiului. Aceste trei ipoteze, analizate critic, devin cu totul neacceptabile. Nu numai în privința originii, dar și a naturii universului, aceleași dificultăți găsim. Spencer subliniază faptul evident, că nu putem căuta cauza impresiilor produse în noi și de către noi, fără să nu ne ridicăm la ipoteza unei cauze primare. „Când ne gândim la cauza primară, — afirmă filosoful englez — trebuie să admitem că ea este: 1) **infinită**; 2) **independentă**; 3) cauza primară trebuie să fie în toate sensurile **perfectă, completă, totală**, închizând în ea ori și ce putere și ridicându-se deasupra ori și a cărei legi, cu o vorbă **absolută**“. Există o unanimitate completă la toate teoriile religioase, anume că lumea este un mister, care trebuie explicat. Și Spencer conchide în sensul că: „misterul, pe care toate religiile îl cunosc, devine și mai transcendentă; nu e un mister relativ, ci un mister absolut. Astfel religia și știința se pot reconcilia în acest punct, anume: **că puterea a cărei manifestare este universul pentru noi este cu totul de nepătruns**“. În capitolul „Ideile ultime ale științei“, Spencer arată că însăși știința rămâne mută față de anumite chestiuni, pe cari nu le poate explica. Doctrina lui Kant ne prezintă spațiul și timpul, ca niște forme a-priorice ale cunoștinței. Dar — obiectează Spencer — cunoștința afirmă direct că timpul și spațiul nu sunt înăuntrul spiritului, ci în afară de el și pe urmă cum pot fi ele și **forme** ale cunoștinței și **materie**, obiect de cunoaștere? Aci e contradicția. Astfel rezultă că spațiul și timpul sunt cu totul incompreensibile. Nu se poate răspunde precis nici la întrebarea, dacă materia este divizibilă la infinit sau nu. Materia, spune

Spencer, este tot atât de neînțeleasă în natura sa intimă, ca și spațiul și ca și timpul. Apoi ideile ce le avem asupra mișcării, nu sunt precise; ceea ce se pare că se mișcă este în realitate staționar și ceea ce se pare staționar se mișcă. „Mișcare înseamnă schimbare de loc, dar într-un spațiu fără limită schimbarea de loc este de neconceput, pentru că și locul este de neconceput. În privința mișcării ne aflăm mereu în fața vechii enigme a mișcării și a repauzului”.

Tot așa mai departe Spencer arată că nu putem atinge obiectiv nici una însăși; în ce constă conexiunea dintre forță și materie; nu putem ști apoi — în mod direct — dacă conștiința este finită în ce privește durata, pentru că nu putem atinge efectiv nici una din limitele sale. Procesul gândirii necesită un subiect, care percepe și un obiect, care este perceput. Cunoașterea personalității nu este interzisă de către chiar natura gândirii, căci cum putem admite că noi ne putem percepe propriul nostru eu sufletească, când conștiința noastră ar trebui să joace rolul antagonic și imposibil de subiect și obiect în același timp. Și iată cum, ne spune Spencer, știința nu poate rezolva problemele cele mai principale, cari i se pun.

Mai departe Spencer își dezvoltă tema lui cunoscută asupra relativității ori și cărei cunoștințe. El constată că pe măsură ce civilizația a făcut progres, a crescut și convingerea că inteligența omenească nu este capabilă de o cunoștință absolută. Infinitul și absolutul, propriu zise, sunt de neconceput pentru inteligența noastră. Într-adevăr cum remarcă filosoful Hamilton „a gândi înseamnă a condiționa, a distinge, a limita”. Or infinitul și absolutul nu pot fi concepute de către inteligența noastră.

Spencer conchide, în ce privește studiul pe care-l face asupra incognoscibilității, constatând posibilitatea și necesitatea reconcilierii științei cu religia, ambele admitând o realitate a cărei natură este cu totul insondabilă. „Progresul inteligenței — socotea Spencer — întotdeauna a fost dublu. Două stări antitetice răspund la înfățișări deosebite ale existenței, care face obiectul gândirii noastre. Dacă concepția noastră asupra naturii, dintr-un punct de vedere, constituie știința; concepția noastră despre natură, din alt punct de vedere, constituie Religia; în modul acesta religia și știința sunt în mod necesar corelative; reprezintă stări antitetice ale conștiinței, cari nu pot exista separat”.

Partea II-a, cum am spus, se ocupă cu problemele cognoscibilului.

În primul rând Spencer caută să definească filosofia, și face afirmațiunea rămasă celebră: „Cunoștința cea mai simplă este a ști unificat; știință, a ști parțial unificat; filosofia, a ști complet unificat”. În această parte Spencer cercetează chestiuni de filosofie generală, despre spațiu, despre timp, materie, mișcare și forță.

Mai departe stabilește în mai multe capitole celebra sa lege a evoluției, ajungând la această formulare finală: „Evoluția este o integrație de materie însoțită de o risipire de mișcare, în care timp materia trece dela o omogenitate indefinită, incoherentă, la o heterogenitate definită, coerentă, și în care timp mișcarea deasemenea suferă o transformare analoagă”.

În altă parte, filosoful englez dă o

definiție mai clară evoluției: „Evoluția se poate defini: o schimbare a unei omogenități incoerente într-o heterogenitate coerentă, în urma unei risipiri a mișcării și integrații a materiei”. Drept concluzie finală a lucrării sale, Spencer afirmă, că sistemul său filosofic nu este nici materialist, nici spiritualist și că spiritul și materia — în definitiv — nu sunt decât semne ale Realității necunoscute.

Obiecțiunea filosofului Caird se referă la marginile cunoștinții; el socotește că e contrazicere între a afirma marginile cunoștinții și a afirma un șir de cunoștințe. „Când declarați spiritul uman — spune Caird — neputincios să înfrângă limitele lumii finite, nu trebuie oare să presupunem că dumneavoastră, autorul acestei declarațiuni, ați și trecut peste aceste limite? Critica spiritului nu poate fi făcută decât tot de către spirit și acest instrument este, cum îl pretindem, limitat și defectuos, ca atare și rezultatul cercetărilor sale va suferi de aceleași vicii”. La aceste obiecțiuni serioase, Spencer recunoaște că inteligența nu-și poate dovedi propria sa competență, pentru că în tot lungul discuției ar trebui să-și postuleze această competență. Totuși el crede că ea își poate dovedi în unele materii incompetența. Și aceasta în două feluri: 1) făcând să se vadă că afirmațiile demonstrației sunt în contrazicere, sau 2) arătând neputința rațiunii de a ajunge la o concluzie în unele chestii. Și pe cale experimental-deductivă și pe cale rațional-inductivă se poate ajunge la concluzia că sfera rațiunii e mărginită. Ființa în sine și în afară de ori și ce relațiune scapă gândirea, pentru că nu poate fi supusă procesului gândirii. „Cât privește — spune Spencer — cu destulă abilitate — a pune la îndoială dreptul ce-l are rațiunea, de a pronunța un astfel de verdict contra sa însăși, în ce privește aceste probleme transcendente, înseamnă a-i pune la îndoială puterea de a trage din premise date o concluzie valabilă, cu alte cuvinte înseamnă a-i atribui o incompetență universală, de unde rezultă, inevitabil, o incompetență particulară asupra chestiunii”. („Essais de morale, etc., pag. 320).

Mausel impută lui Spencer că în ceea ce privește concepția sa asupra religiei a abandonat marile principii ale lui Hamilton — distincțiunea între cunoștință și credință. La aceasta Spencer răspunde și el că înțelege prin credință cuvântul ce se întrebuintează de obicei pentru afirmările conștiinței, despre care nu putem aduce nici o probă: unele fiind nedemonstrabile, fiindcă sunt baza oricărei demonstrații; altele, pentru că ne lipsesc argumentele necesare. Urmează o serie de alte obiecțiuni asupra cărora nu vom insista din lipsă de spațiu, dar le vom enumera pentru a evidenția importanța: obiecțiunea lui Max Müller asupra originii ideilor; obiecțiunea lui Hodgson asupra naturii timpului și a spațiului; obiecțiunea lui Martineau asupra determinării ideii absolutei, etc. și curioasa dar interesanta obiecțiune a lui Quarterly Review prin care autorul este acuzat că favorizează scepticismul și că răstoarnă bazele unei morale sănătoase, prin negarea unui adevăr absolut și prin relativitatea ori și cărei cunoștințe. La

Spencer răspunde, oarecum dând înapoi, că el nu e partizanul unui relativism absolut al cunoștinței și că dă o stabilitate o margine a cunoștinței tocmai pentru a determina adevăratele puteri de cunoaștere ale inteligenței. De altminteri în lucrările conservatoare lui Spencer se găsesc multe elemente de oarecare anarhism moral și social. Le-am arătat, cu citate suficiente în articolul nostru: „Anahronismul lui Spencer”, publicat în revista „*Revista europeană*” din 1 Iunie 1926).

Disputele acestea, cari s-au dat în jurul teoriilor lui Spencer, n-au alterat nimic faima filosofului englez. Pentru vremea sa, ele l-au evidențiat și l-au prezentat, l-au remarcat chiar.

Popularitatea lui Spencer vine dintr-o parte și din lărga sa toleranță intelectuală. Nu spunea el oare că „în ori și ce caz roare rezidă un sămbure de adevăr”. Dar ni se pare că între relativismul intelectual al lui Spencer și relativismul pragmatic al lui William James și pozitivismul echivoc al lui August Comte, există numeroase puncte de legătură. Ne propunem cândva să le studiem.



ST. DUMITRESCU-TOROIANIDE : PLA JE

plastica

SALONUL ATENEULUI. PICTURA

Expun aici peste o sută cincizeci de nume și numărul lucrărilor — picturi și sculpturi — întrece cifra de patru sute. Dintre toate acestea numai o parte poate face în mod serios obiectul unei discuții critice. Multe din celelalte ar fi putut lipsi fără prejudiciu pentru prestigiul unui ansamblu, principal, atât de bine intenționat și prezența lor nu poate fi scuzată decât de graba în care juriul a fost silit să opereze selecțiunea într'un spirit mai mult de solidaritate profesională și sub obsesiunea preocupării d'a evita bănuiala exclusivismului de tagmă înfloritor în general în celelalte manifestări colective patronate de sollicitudini oficiale sau oficioase.

Ca toate începuturile Salonul Ateneului trebuia să aibă slăbiciunile lui.

Nădăjduim însă, pentru cel mai apropiat viitor, că auspiciile competițiilor găluzite de buna credință și spiritul bunel confraternități vor înlătura scăderile acestui început.

Pe cât va permite spațiul, voi încerca să menționez nume și lucrări dintre cele mai demne de atras luarea aminte a publicului asupra lor.

Burada Severo. Prezintă cinci pânze, mai mult portrete. De remarcat „Marioara”, „Janel” și „Amicul meu”, în cari desenul corect e ajutat de un colorit luminos, cărnii dominantă cântată a unui ton ori afinitatea tonalităților, în general scărâșă prin gama totală, un caracter unitar și o notă de viață sobrietate la care contribuie și aspectul mai al pastei evitând dulcegiurile cu asprimea și consistența unei facturii personale.

Cardeş G. Un real talent care merită o deosebită atenție. Foarte emotiv prin plasticitatea lucrărilor sale, dintre cară „Biserica Sf. Nicolae” și „Iarna”, sunt remarcabile începuturi ale unei sincerități cercetătoare ce nu se lasă ispitită de efectele ieftine. Desen solid, compoziție inteligentă, unitate de viziune, colorit împătât și viguros.

Katargi Georges. Miniaturist uimitor. „Palatul arab”, cu profuziunea lui de detasează pe minusculă pânze, nu e numai o pildă de răbdare, dar și o dovadă de înțelegere a mijloacelor decorative pe o construcție ce nu neglijează nimic din cerințele plastice.

Ceșulescu Honoriu. Cu multe și variate subiecte. Talent real în căutarea propriei sale personalități, colorit mai mult îndemânat decât unitar pe un de-

sen conștiincios. Cu oarecari eforturi d'a cerceta surse emotive mai asonuse — și deci mai personale — ne-ar oferi poate lucruri remarcabile.

Belizarie D. Cunoscutul pictor bizantinist care a împodobit cu arta lui numeroase biserici monumentale — unul din puținii cunoscători ai frescei — expune pe lângă un studiu de artă bizantină cu cizelaturi de aur, și câteva lucrări de șevalet din cari remarc în deosebi „Mănăstirea Aninoasa” cu colțul tainic de umbră ispititoare în preajma bătrânelor ziduri sculdate în soare.

Ardeleanu Coman. „Portretul Iosefinei” avantajos deosebit în întreaga lui concepție și factură de restul lucrărilor d'el lui Coman. Desen urmărit, velenități de construcție și simplificare în colorit simpatice.

Băncilă Octav. Colorit viguros, dar descusut, laborioasă preocupare de desen, perseverenți în lupta cu materia rebelă și trecând adesea peste punctul de oprire, d. Băncilă e o pildă de stăruință sinceritate.

Constantinescu St. Cu două pânze în cari personalitatea se invederează nesilit prin coloritul legat, plasarea armonică a maselor bine definite într'un efect unitar.

Canisius Richard cu multe desene colorate și aquarele. Cele dintâi în deosebi au calități de compoziție, bine puse în pagină, cu vădite intenții de caracter. Prea puțină consistență și imprecizie în valoarea planurilor înrudește lucrările sale cu ilustrația.

Chirovici Gh. Lucrări cu subiecte specifice românești, simpatice prin sinceritatea și simplitatea lor. „Vatra din Argeș” în atmosfera prietnică subiectului. Tonalitățile patinate din celelalte înclină spre decorativ.

Artachino Const. Multe lucrări cu variate subiecte dominate de nota exotica a Dobrogei noi. Desen urmărit sub colorit ușor și în general rece. Capul „Tânărului turc” nu e lipsit de caracter.

Ene Nicu. Remarc portretul „Fecioara” pentru desenul conștiincios, cu vizibile preocupări de construcție și soliditate. Coloritul nesigur promite totuși pe viitor calități de sobrietate.

Grant E. Nicolae. Interioarele d-sale sunt „miniaturi în mare”. Natura urmărită fără alegere și fără încercarea d'a-i surprinde laturile cari fac frumosul spe-

cific fiecărui lucru. Meticulozitate de rutină și dexteritate.

Pau Icanid. Nu expune „horc” și bine face. Cele două peisagii în negru (ulei), îl reprezintă mai avantajos.

Loghi Kimon. Trei mici buciți mai consistente și mai puțin dulcegi în colorit ca de obicei.

Manea Grigore. Foarte îngrijit. Micul „Nud” e remarcabil prin calitățile de compoziție, desen solid, colorit viguros pe cât de sobru și legat. „Curățind cartofi” mai puțin emotiv, fără să fie lipsit de calități plastice.

Murnu Ary. Indrăgostit de imensitatea nuanțelor cu creștetul pierdut în nori. Subiectele în general pastorale lipsite de căutarea mijloacelor isbitoare sunt simpatice prin sinceritatea simpatice cu cari artistul le privește.

Petrescu Costin. Dintre cele șapte subiecte variate — imediat remarcabil prin nota nouă ce aduce între celelalte pânze ale d-sale e tabloul de dimensiuni respectabile cu serenade din alte vremi: „Pe sub fereastra mândrei” evocatoare prin convergența neașteptată a mijloacelor către rezultatul cântat. Compoziția în general, bine echilibrată. Tonalitățile verzui de lumină nocturnă pe consistența zidurilor, cele trei puncte de lumină roșietică abil dispuse, grupul de lăutari sub balcon — sunt reușit legate. Numai grupul din stânga primului plan amenință să rupă unitatea.

Pavelescu Dimo, sculptorul expune aici și câte-va desene perfect reprezentative prin scrupulozitatea lor, ale sculpturii d-sale.

Petrescu Dragoe. Trei pânze dintre cari „portretul d-nei P.” îl reprezintă cu mai multă autoritate. Desen studiat, colorit sobru și unitar, fără efecte ieftine pentru sufragiile snobismului.

Petrescu Mogoș. Interesant cu miniatură cărora nu le lipsește pe lângă coloritul agreabil nici o factură constructivă, impresionantă pe suprafețe așa de reduse.

Sârbu George. Subiecte cu pescari, impresii spontane, de aproape simțite, cu mult caracter local și colorit adecuat la specificul subiectului.

Strâmbu Ipolit. Portrete. Conștiincios căutător al desenului, colorit măsurat fără ieșiri isbitoare, păstrător neînduplecat al tradițiilor dominate de spiritul academic.

Gazetaria

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

INCHIDEREA STAGIUNEI

Teatrul Național a intrat în vacanță. E necesară o recapitulare.

În cursul stagiunii acesteia, directorul Teatrului, d. Corneliu Moldovanu și-a continuat programul, dând atenție deosebită pieselor românești. Într-adevăr, din 18 piese noi, 10 au fost românești. Își îndeplinește astfel Teatrul Național, rolul său de îndrumător al dramaturgiei românești.

S-au jucat „Răsvan și Vidra”, „Omul cu mățoaga” — 60 reprezentații, cel mai mare număr de reprezentații ale unei piese românești. — „Coppelia”, „Prometeu”, „Omul de zăpadă”, „Lumină”, „Meșterul Manole”, „Pavilionul cu umbre”, „Dochia” și „Cleopatra”.

S-au făcut excepțional de frumoase montări pieselor „Răsvan și Vidra”, „Coppelia”, „Dochia” și „Cleopatra”.

Și nu-i lipsit de interes să spunem, că au avut un real succes piesele „Omul cu mățoaga”, „Omul de zăpadă”, „Pavilionul cu umbre” și „Răsvan și Vidra”.

S-au reluat piesele românești: „Pătajenul”, „Patima roșie” și „Amuța”.

S-au jucat piesele străine: „Comedia fericiții”, „Cyrano de Bergerac”, „Păpușile”, „Invierea”, „Iuliu Cesar”, „Lorenzaccio”, „Rata sălbatică” și „Bava africanul”.

S-au reluat piesele străine: „Sapho”, „Phedra”, „Lusitatorii”, „Femeea îndărătnică”, „Doamna cu cameli”.

S-au făcut montări mari, impozante, — ceace trebuie să detemine excelente cuvinte de laudă și direcției de scenă — în piesele „Comedia fericiții”, „Lorenzaccio”, „Iuliu Cesar”, „Invierea” și „Cyrano”.

Credem, că suntem în nota justă, spunând că au avut succes „Comedia fericiții”, „Păpușile”, „Lorenzaccio”, „Rata sălbatică” și oarecum „Cyrano”.

Și în această stagiune a fost excelentul ciclu de piese, în care a jucat Marișora Ventura. Despre jocul acestei mari artiste, despre triumfurile ei succesive am scris la vreme.

Stagiunea, care s'a încheiat, s'a remarcat prin stăruința directorului Corneliu Moldovanu de a stimula afirmarea talentelor românești dramatice (autori), prin îndemmurile de joc superioare, la care a contribuit și Marișora Ventura; prin afirmarea unor tineri artiști și desigur printr-o mare cantitate de montări fastuoase.

Poate că în privința aceasta, Teatrul Național a făcut cele mai însemnate progrese.

Moral deci bilanțul este mai mult decât satisfăcător.

Material, — după rămuririle d-lui Corneliu Moldovanu — bilanțul este echilibrat.

Criza financiară, firese a avut repercusiuni și la teatru.

Cert e, că în comparație cu alte teatre, bilanțul financiar al Naționalului, e într-o vădită superioritate.

B. C.

O CARTE REVOLUȚIONARA

Este aceea a d-lui maior Al. Gh. Orleanu, Focșani, 57. Cuza-Vodă, purtând sugestivul titlu: „Perle și Comori”, poezii noi, de toate genurile, cuprinzând 5 părți. Partea 1-a: Lirice de tot felul. Partea 2-a: Sociale: Fabule, Satire și altele. Partea 3-a: Estructive: Știință și Filosofie.

Trebuie să mărturisim că acest volum, format din 5 părți — cari sunt, reunite într-una singură — deși fiecare începe dela pagina 1: așa prima parte cuprinde 52 pagini, a doua tot 52 pagini iar partea III 40 pagini. — Încheierea și capitolul despre Ortografia întrebuintă, constituie o altă parte a volumului, pe care ne mirăm că autorul n'a numerotat-o (această ultimă parte are numai XII pagini) constituie un eveniment în publicistica noastră postbelică, atât prin fondul poeziilor, cât, mai ales, prin forma lor de-o autentică nouitate. Pentru ca să înțelegem cititorilor să-și dea seama de temeiul afirmațiunii noastre, ne vom permite să desprindem câteva crâmpete din încheierea autorului, pus la sfârșitul volumului, în loc de prefață.

„Acesta este primul volum din totalitatea poeziilor scrise de mine, în lunga mea viață... Vârsta înaintată, pe de o parte, iar pe de altă parte desgustul ce mi produce, felul cum se scriu, poeziile de astăzi, lipsite de orice artă și ideal... cu un vers kilometric, iar altul milimetric, rupt adeseori din precedentul și nu arareori, terminat sau format chiar, între versul prin câte-o conjuncție, adverb sau propoziție... În acest prim volum, teaci vor urma și altele (N. R.) am tipărit 65 bucăți, de toate genurile împărțite în trei părți, fiecare având numerotația sa specială, începând cu pagina 1...”

Suntem cu totul de părerea autorului în cece privește poezia modernă, care este pur și simplu caraghioasă — vorbe goale, sforăitoare, înșirate fără nici un rost, fără rimă, nici măsură.

În schimb poeziile d-lui maior Al. Gh. Orleanu, Focșani, 57. Cuza-Vodă, au un ideal și un scop bine determinat, sunt ușor de înțeles, iar citirea lor este foarte curgătoare, fără înghițiri de noduri, în timpul, cititului, și nici nevoie de lungi opriri, spre a pricepe cecece a vrut să înțeleagă autorul.

Bine face autorul că atrage luarea aminte a cititorilor ca, în cazul când cunoștințele ce le au nu le-ar permite să înțeleagă poeziile filosofice și științifice din partea a 3-a și chiar și a urora din partea a 2-a, să nu le înlunde prin delapuri, ci să le treacă altora — profesori, studenți, sau alți intelectuali — cari speră autorul (și pe bună dreptate (N. R.) nu vor regreta că le vor fi citit.

Autorul termină încheierea cu următorul regret.

„Rog încă pe toți scriitorii și criticii”, să ia în discuție aceste, prime poezii tipărite, făcându-le cea mai severă critică, dar fără patimă însă și semnând totdeauna, spre a putea ști și eu, cui

datorese onoarea acelei critici, meritați sau nu, căci anonimi pot fi și niște simpli rău voitori și deci suspectați”.

Ne declarăm de perfect acord cu autorul. Un critic trebuie să fie fără patimă și să semneze totdeauna ce scrie să aibă curajul opiniei. Altfel e demn de a fi suspectat.

În cadrul riguros restrâns al acestor oagini, vom căuta să ne conformăm aldoma recomandărilor d-lui maior Al. Gh. Orleanu, înțele de altfel, deoarece suntem permanent călăuziți de principiile pe cari ilustrul poet mîlcovean le preconizează cu o atât de subtilă sermplozitate.

Spunem că volumul d-lui maior Al. Gh. Orleanu, Focșani 57. Cuza-Vodă, constituie un adevărat eveniment în poezia noastră de după războiu, în primul rând, d-sa ușurează (ori eventual suprimă) sarcina istoricografilor și criticilor de mai târziu, indicând cu precizie unde a locuit, împrejurările, locul și momentul în care a scris fiecare poezie, până în a indica zina (stil vechiu și nou, luna, anul, apoi ora și secunda).

Prima poezie din volumul I, partea I. Sub umbre de gene, e scrisă la Băile Băltăgești, la 22 Iulie 1892, ora 5.45, p. m. pe când Plănsul codrului e scrisă Joi 2 Martie 1925, ora 4 p. m. și începută pe str. I. C. Brătianu (autorul nu nea precizat localitatea!).

Inspirația la poezia Doamnei E. F. ia venit autorului datorită faptului că o doamnă Natalia D-tor Maior Palau scrisese câte-va prea dragute versuri într-un ziar din Botoșani, încântătoare sale amice, D-na Eliza Căpitan Franța.

D-l maior Al. Gh. Orleanu a înțeles serviciul imens pe care-l poate face poezia, menționând la sfârșitul fiecărei poezii amănuntele aceste excepțional de prețioase pentru critica impresionistă, care ține seamă de toate elementele și condițiile în care s'a produs opera de artă respectivă.

Tatonările și nesigurantele cari sunt încă la baza cercetărilor de istorie literară ar căpăta o importanță deosebită și un rost de fecundantă investigațiune științifică în clipa în care toți artiștii or face la fel ca d-l maior Al. Gh. Orleanu.

Nu ne înșelăm desigur când recunoaștem în bravul poet-ostean de care ne ocupăm pe cel dintâiu scriitor care încearcă și în același timp izbutește cu succes să izlesnească criticii, viitorise posibilitatea unor cercetări precise și pline de orizont.

Maiorul Al. Gh. Orleanu e, după cum arată titlul volumului și subtitlurile fiecărei părți, poet liric, social și instructiv. Mărturisim că ne este greu să ne rostim categoric asupra genului în care coarda sensibilității d-sale poetice are o rezonanță mai amplă și mai personală, o vor arăta aceasta alții cu mai multă autoritate și în lumina unei alte perspective.

Nu putem însă trece cu vederea propețimca inspirațiunii în poeziile lirice.

Literara

oseama de cuvinte

Jean Louis Vandover se găsea bolnav într'un mic oraș din Provence și trebuia să recurgă la ajutorul unui medic local. Boala nu era tocmai gravă, totuși Vandover începuse să-și piardă răbdarea. Doctorul său îl încuraja cu generozitate.

— Naveți nici o frică. Și eu am suferit de aceeași boală și am scăpat.

— Da, dar d-voastră ați avut alt medic, răspunde scriitorul.

Spurgeon, celebrul predicator englez, murind, următorul aviz a fost pus pe usa bisericii unde predica de obicei:

„Spurgeon a plecat spre cer, în această dimineață, la ora zece”.

Apoi o mână nerespectuoasă scrisese dedesubt:

„Ora trei după amiază. Nu a sosit încă. Luțepem să fim neliniștiți, Petru”.

Charles Baudelaire, marele poet, era formalist în toată puterea cuvântului.

Într-o zi, croitorul său intră în camera poetului și-i ceru plata unei datorii.

— Domnul meu, zise supărat Baudelaire, nu aveți oare nici o idee cum trebuie să se poarte cineva în buna societate? Cum puteți să-mi prezentați nota de plată când mă aflu la dejun? Dacă aveți afaceri cu mine, trebuie să vă anunțați mai întâi.

Croitorul eși și facu cum i se spusese.

Baudelaire privi cu atenție, prin monoculul său, cartea de vizită a croitorului și zise degajat:

— Spune domnului, că nu sunt acasă.

Cineva spuse lui Sarah Bernhardt.

— Aveți un păr albă, doamnă!

Sarah se apropie de oglindă, examină cu atenție firul de păr alb, oftă apoi ușurată și zise:

— Slava Domnului că se află în coada mea falsă!

plăsticitatea formei și ironia de o fi-necă ce amintește de Musset și Heine:

„— Stăi! Oprește fetțoară!.. Aci
[este vama țării!..

— Te strecuri, cu contrabanda, acum
[la căderea serei?...

— Pă-te încoace, la bădăca!.. ca să-ți
[vămuiască sânii!..

„Gura, ochii și chiar părul!.. Te-au
[lăsat să treci ciapcăni? ”

(„Contrabanda dragosteii”).

Nici valoarea înalt culturală a poemelor instructive nu o putem de-ase-meni lăsa nemenționată.

Subiectele sunt luate din domeniul științelor naturale, fizico-chimice, al astronomiei, din sociologie, etc., etc.

Descompunerea apei (de pildă).

„Iar apa descompusă, atunci în elemente.

„hidrogenul și oxigenul cum și alte in-
pediente... sau mișcarea solară:

b a z a r

MUSSOLINI ȘI VOIAJURILE

Mussolini a imaginat un mijloc, foarte simplu și în același timp ingenios de a permite tinerilor fără avere să vadă diferite țări. Un ordin recent al „ducelui” a obligat pe toți căpitaniii vaselor de comerț să pună la dispoziție două locuri pe bord tinerilor italieni îndrăgostiți de orizonturi noi. Ei pot să-și aleagă locul de plecare și de sosire sau să debarce în timpul drumului. În ceea ce privește celelalte, 18 sau 20 de lire pe zi le sunt suficiente.

Această inovație permite tinerilor cari aparțin burgheziei și se destinază profesunilor libere sau afacerilor, de a se bucura de agreementele unei educații privilegiate. Mussolini repetă adesea tinerilor partizani; această deviză: „Cartea și pușca fac pe perfectul fascist”. Acum ar putea adăoga acestor două mijloace de perfecționare, un al treilea: voiajul.

SEMNALMENTE INFALIBILE

Poliția canadiană a pus de curând în vigoare transmisia telegrafică a amprentelor digitale, mulțumită unei metode imaginată de șeful Biroul de Identificare criminală din Ottawa.

Pentru acest birou, care centralizează toate ampretele, numele individului nu înseamnă nimic, căci rău-făcătorii și-l schimbă cu ușurință. De semne mult mai sigure se folosese poliștii. Și când dintr'un punct zărecare al Canadei, se cere comunicarea unei amprente, Ottawa telegrafiază o descripție, din care profanul nu înțelege o boabă, dar care pentru inițiați se luminează datorită unui cod stabil.

Biroul din Ottawa posedă actualmente 171.450 de amprente de criminali și deci tot atâți indivizi de supravegheat. În timpul primelor nouă luni ale acestui an, au putut să fie operate grație acestui sistem o sută cinzeci și șase de identificări.

„Soarele se mișcă” (Duminică, 30 Octombrie, ora 6 și 55 minute).

sau revolta planetelor bolșevice contra soarelui capitalist:

Annuncioarele planete: Neptun, Uranus și Saturn.

Jupiter, Marte, Pământul, Venus și Mercur cel span.

(Autorul atrage atenția că a admis rima aceasta slaba Saturn și Span — numai pentru a nu schimba ordinea în care sunt înștrate planetele, căci, de bună seamă că Neptun s'ar fi potrivit mai bine ceva, cu Saturn sau și cu span, dacă nu ar fi fost, suszisa considerație).

În cazul când umilele noastre observațiuni vor izbuti să suscite un interes (ce se cere larg și necondiționat) și să sugereze o cât de palidă imagine, rândurile acestea își vor avea motivat tonul lor entuziast și rostul de a fi prezentat o autentică personalitate poetică.

MIRON GRINDEA

caricatura zilei

CUMINTENIE



— Nicule, tu ai fost cuminte? Ce ispravi ai făcut săptămâna asta?

Am dat canarii la pisică.

(Le Rire)

REGRET



— Victorio, scumpă Victorio! privește, am pescuit, o., albișoară.

— Vai! ce rău îmi pare că n'am știut. Nu ași mai fi cumpărat 2 kgr de crap.

SUPLIMENT



— Pentru ce mi-ai socotit prețul cămerei, mai scump de cât anul trecut?

— Da! dar v'ați mai îngrășat puțin. Deci trebuie să plătiți în plus: supliment.

(Dimanche illustrée)

Carti redate în extrase

VIATA FURTUNOASA A LUI MIRABEAU

Henry de Jouvenel

O viață dezordonată, o viață de martir genial, persecutat de propriul lui părinte, cruntul Marchiz de Mirabeau, — care prin trecerea-i la Curtea Regelui Franței, și-a purtat fiul din pușcărie în pușcărie. Mirabeau, marele scriitor și filosof și unul dintre cei mai mari oratori ai Franței și ai lumii chiar, prin elocința sa convingătoare, acest glas al revoluției, a condus Franța apărând pe regi, când se clătinau, sau arătându-i opiniei publice, când erau abuzivi.

El a fost pregătitorul marelui revoluționar, din care a eșit epoca înfloritoare a renașterii franceze, cu ideile noi de egalitate și fraternitate, cari au schimbat temeliiile lumii întregi.

Mirabeau s'a născut la 9 Martie 1749 în castelul din Bignon, după treizeci de ore de chinuri sfâșietoare ale mamei sale. S'a născut cu doi dinți, cu doi dinți ca și Ludovic XIV.

La vârsta de cinci ani, tatăl său, marchizul de Mirabeau îl surprinse în bucătărie înconjurat de slujitorii castelului, istorisind cu însuflețire bătălia dela Casano a hunicului său. Copilul evoca gloria Mirabeilor.

Marchizul nu-și iubea copilul: era o mică stârpitură cu fața ciupită de vărsat. Fu internat într'un pensionat. Mai de grabă i-ar fi convenit o casă de corecție.

Marchizul de Mirabeau publicase *Amicul oamenilor* care stârni admirația tuturor saloanelor și se traduse în toate limbile. Această lucrare făcu ca agricultura să devie la modă.

Mirabeau, pe când își făcea serviciul său militar, fiind surprins de colonelul său făcând curte soției sale, fu internat în închisoarea din insula Ré. Tatăl său ordonase un tratament din cele mai severe. Dar Mirabeau câștiga repede simpatia comandantului închisoarei și putea părăsi adesea închisoarea sa.

Mai târziu intră ca sublocotenent în legiunea Lorenă și avu ocazia să-și arate virtuțile și cunoștințele sale militare.

Marchizul de Mirabeau trăia separat de soția sa, „Madame Xantpe” era foarte cicălitoare. Scenele ei, dezordinea din camera sa, ușurința de a se arăta cu pieptul desfăcut, fața ei ciupită de vărsat, exasperau pe marchiz.

Această femeie nu se liniști cu vârsta. Ajunse să se ofere soldaților în trecere și chiar vizitului ei.

Din această cauză, marchizul, se despărți de ea și o închise într'o mănăstire. Și mama soției sale fu deasemenea închisă într'un castel, fiica sa mai mare declarată nebună și condamnată într'o mănăstire perpetuă, fiica sa a doua la cherecul său, fiul cel mare exilat și privat de numele său, a treia fiică expediată după un bărbat aproape dement. Amicul oamenilor nu era și amicul alor săi.

Mirabeau își amintea cu durere de viața sa. Lucrările de a se apropia de marchiz erau zadărnice. Marchizul refuza să primească pe „nebur”.

Dar situația familiei sale începu să-l neliniștească. Putea să se producă mai multe procese. Trebuia puțină diplomație. Marchizul se gândi la fiul său al doilea, pe atunci de 16 ani. Gabriel ghici repede în cuvintele tatălui său, secretul revenirei sale în grațiile părintești. Iși luă rolul de arbitru în familie.

Și reuși să se înțeleagă cu toții, cu tatăl, mama, frați și surori. Toți îl copleșeau cu elogi.

Sub inspirația tatălui său întreprinse o împăcare și mai uimitoare, cea de a restabili armonie între liberalism și feudalitate.

Tânărul conte de Mirabeau, restabilit în numele său, titlurile și privilegiile sale, plecă la Versailles pentru a-și face intrarea sa la Curte.

Mirabeau ajunse la Versailles, decis să cucerească Curtea, fără să uite pe M-me du Barry, să uimească pe rege prin concepțiile sale militare și de a obține cel puțin un regiment cu care să câștige victorii.

Așteaptă să fie prezențat. Așteptarea fu lungă. La Curte toată lumea vorbea în șoapte. Mirabeau zise vecinului său:

— Suntem la liturghie. Mareșalul de Richelieu îi zise: — Să ne bucurăm, domnule, că astăzi se vorbește încet la curte. Pe timpul răposatului rege nu se vorbea de fel.

— Ar trebui să aștept domnia viitoare, spuse Mirabeau. Și cuvintele lui fură repetate mai departe. Lumea privea pe insolent cu o curiozitate deosebită.

Dar se anunța d-na du Barry. Mirabeau o salută. La răspuns favorita zise: — Majestate! Sa este atât de bună de a primi și pe țărani. Ducele de Nivernais îi spuse drept consolare: — Contesa nu vă cunoaște... — Oh! zise tânărul om, aceasta nu mă împiedică de a-i consacra lucrarea ce o pregătesc ca o urmare a aceleia a tatălui meu — Și cum se va intitula, întrebă amabil ducele. — **Amica oamenilor.**

Regele apără dar se retrase fără a spune un cuvânt.

Mirabeau se gândea la pensionul lui. N'avea de cât să câștige curtezanii, ca o linioară camarazii săi.

Și iată-l amestecându-se în conversații, făcând glume. Se spunea despre el că e mai spiritual decât întreaga curte.

Tatăl său se temea, de oarece era un pericol de a avea prea mult spirit. Dar Mirabeau continuă în mod glorios de a petrece trei zile pe săptămână la Versailles, asista la baluri, spectacole, la jocuri. Invătă că arta de a trăi se confundă cu arta de a împrumuta. Restul săptămâni și-l petrecea prin bibliotecile Parisului, iar noaptea alergând după fete.

În Provența cunoaște pe d-șoara de Marignane. Trecea drept foarte bogată. Pentru Mirabeau căsătoria îi oferea libertate și un mijloc de a se îmbogăți.

Mirabeau accelerează lucrările și căsătoria fu celebrată cu mare pompă la Aix. Toți căpătaseră cadouri. Dar Mirabeau nu avea decât datorii. Trebuia să se împrumute.

Marchizul furios recurse la leit-motivul său: „Lettre de cachet”.

Un ordin al regelui condamna pe Mirabeau să nu mai iasă din castelul său și mai târziu este pus sub interdicție.

Mirabeau pe când se afla la o petrecere atacă cu puternice lovituri pe un colonniator al serei sale.

O nouă plângere, inculpat de asasinat și dovedea în același timp nesupunerea sa la ordinul de exil. Pentru a-l sustrage justiției trebuia să se recurgă la „Lettre de cachet”.

Când Mirabeau fu arestat termina un *Essai asupra despotismului*.

SOPHIE DE MONNIER

Captivul nostru se gândea să scape din fortăreață. Dar era foarte greu. A supra sa mai exista și un decret de arestare, apoi creditorii săi puteau iarăși să ceră închiderea sa.

Tatăl său și soția sa aveau tot interesul ca închisoarea sa să se prelungească; era o păsuială în privința datorțiilor.

În fortăreața sa, în acei „cubi de buclă” Mirabeau se plictisea. Comandantul însă îl privea ca un oaspete. Era liber pe jumătate. Putea să treacă în Elveția să-și cumpere cărți, să vâneze. Serise un *Tratat de Mitologie*, un *Memoriu asupra salinelor Franche-Comté*; totuși are timp să facă vizite și să meargă la baluri. Comandantul său nu este invitat fără el. Cunoșcu astfel pe Sophie de Monnier. Soțul ei foarte bătrân. Ea avea 20 de ani

UN POLEMIST SĂRAC

În toamna anului 1783 Mirabeau se găsește la Paris în războiu cu secolul său. Marchizul nema' având puterea de a-l mai închide, se demite solemn din autoritatea sa părintescă în mâinile regelui.

Mirabeau încearcă să ridice interdicția. El n'a venit pe lume pentru a face viață dulce compatrioților săi. Scrie memorii, pamflete, îi lipseau banii. Cearta cu tatăl său, îl apropie de mama sa. Iscălește pentru ea o poliță pentru 50.000 franci și încasează 19.000 de franci. Își cumpără cai, are servitori, metrese și adoptă un copil.

Bărbații se plâng că soțiile lor sunt seduse.

Amantele sale recurg la procedee ingenioase pentru a scăpa de gelozia bărbaților lor. Una era mereu însoțită de o tânără, d-șoara Nehra pentru a scuza vizitele lui Mirabeau. Dela prima dată când văzu acest monstru se retrase de spaimă. Dar în curând se amorează de monstru. Se duse să trăiască la el și făcu ordine în viața lui dezordonată.

În August 1784, Mirabeau cu d-șoara Nehra și Coco (copilul adoptiv) debarcă în Anglia. Națiunea britanică se găsea în prada unor grave frământări. În parlament leaderii discutau liber impunându-se poporului și regelui. Ce exemplu pentru patria sa.

Broșura sa asupra libertății Escantului ostilă Austriei, făcu mult rău reginei. Fu acuzat ca plecat pentru a scrie contra Franței. D-șoara Nehra veni drept la Versailles la marele maestru de „lettres de cachet”. Grația sa mișcă pe ministru și ministrul înduplecă pe suveran. Mirabeau putea veni în Franța.

Dar Mirabeau trebuia îndepărtat din Franța I se dote misiune pe lângă Curtea Prusiei. Plecă la Berlin.

În Franța în timpul acesta se pregătea adunarea Națională. Plecă în țară. Luptă pentru abolirea privilegiilor. Dar tentativa sa e condamnată.

Mirabeau vrea să lupte pentru rege contra nobleței. Nimeni nu înțelege mai bine ca el consecințele revoltei privilegiatilor care va isca revoluția. Un singur rol rămâne posibil lui Mirabeau acela de „a instrui națiunea”. Și acuză pe ministrii cari compromis creditul statului în manevre de bursă, contribuind la „baneruta inevitabilă”. Strigătul său de alarmă neliniștește adunarea și pe rege și un nou „lettre de cachet” fu emis contra sa. Mirabeau fuge în Anglia. Aci publică marele său tratat **Monarchia prusiană**.

Este chemat din exil și poporul îl primește triumfal.

Majoritatea parlamentului se imobilizează pentru ași apăra privilegiile amenințate. Mirabeau are planul său, să coalizeze autoritatea regală cu poporul contra privilegiatilor. Și idea sa fixă: **Statele generale**. Se simțea în plină forță.

Furia aristocrației contra sa este desperată. Mirabeau publică **Corespondența secretă** din Berlin. Stârnește un scandal diplomatic și un frumos succes de librărie și astfel obține fonduri în vederea alegerii apropiate.

Un nou „lettre de cachet” contra sa, dar care nu se poate executa din cauza spiritelor agitate. Partizanii săi pleacă la Aix pentru a anunța sosirea amicului poporului. Populația îl aclamă. Entuziasm general. La Marsilia îl aclamă

Amanții sunt arestați și puși sub escortă. Sophie fiind însărcinată este internată într-o casă de corecție și la ordinul poliției. Mirabeau închis în fortul din Vincennes.

Patruzeci și două de luni de închisoare. Viața celor doi amanți era jalnică. În scrisorile lor pline de tandrețe și desperare își plângeau toată viața lor. Mirabeau pentru a scăpa de demență își ocupa spiritul fără încetare. Citește, scrie, învață greaca, engleza, italiana. În scrisorile sale de dragoste dizertează asupra filozofiei, moralei, igienei, recomandă-țiuni de tot felul privitoare la fiica sa, Sophie-Gabrielle.

Redactează la memorii, traduce din Tacite, scrie tragedii, istorioare, o istorie a lui Filip II, scrieri medicale asupra inoculării, tratate militare, compoziții critice, o lucrare **Scrisorile și închisorile Statului** și mereu scrisori de dragoste.

El voia însă să trăiască. Se înăbușea. Și se mai temea să nu-și piardă vederea.

Marchizul de Mirabeau simți urgența de al libera, se temea de a nu fi liberat fără permisia sa. Și Mirabeau fu liber.

DIN PROCES ÎN PROCES

Mirabeau reușește să pătrundă în mânăstirea unde se afla Sophia. Cei doi amanți se vedeau după patru ani. Ea era selimbătă și el, printr'un fenomen extraordinar, crescute în închisoare. Absența, durerea, mizeria, anii de mânăstire și închisoarea, făcură din ei, doi străini.

Patru nopți, închiși se căutau în zadar să se regăsească. Sunt descoperiți. Sophie îl roagă să fugă. Și afară el respiră. Avea sete de libertate.

În drama politică ce se desfășoară, Mirabeau arde de dorința de a juca un rol. Nu poate uita că este condamnat la moarte.

Marchizul consimți să-l primească. Era și obosit de această luptă contra a lor săi, care-l ocupă toată viața. Îl primă chiar cu un entuziasm părintesc.

Se încercă revizuirea procesului, dar Mirabeau voia ca și Sophie să fie scoasă din cauză. Se prezentă în orașul unde fu condamnat. Mare valvă în oraș.

Magistrații fac bloc contra sa. Mirabeau se irită și lansează memoriu publicului peste capul tribunalului. Ordinul de întemnițare este reînviat. Dar el Continuă să se apere. Ajunge teroarea orașului și a magistraturei. Se redactă o trancație prin care sentința contra lui Mirabeau și a Sophiei este declarată „neavenită”, soții Monnier separați de corp și hunuri.

Mirabeau își face intrarea în castelul părintesc. Focuri de armă, în onoarea sa. Fu o intrare solemnă.

Soția sa se consola jucând comedii. Trecând de cea mai bună actriță din provincie. La vestea că Mirabeau a sosit toată lumea se teme să nu fie lipsită de distracțiile lor și jurară s'o apere. Se mobilizează 25 de avocați și întreg orașul contra sa. La proces, Mirabeau emoționează, toată lumea plânge și e convinsă că un complot s'a format pentru a despărți pe soți. Tribunalul dă câștig de cauză lui Mirabeau. Iar campania nu încetează. Se face apel. Acum Mirabeau cere o minăstire pentru soția sa. Și tribunalul hotărăște separația soților.

și cea mai mare dorință de a iubi. Când începu Mirabeau să vorbească, ea nu mai știa dacă este urât. Și Mirabeau vedea la ea pasiunea cu care îl asculta.

Mirabeau se gândește mereu la libertatea sa. Scrie mereu tatălui său. Dar amicii oamenilor se temea ca el să nu vie în ajutorul mamei sale pentru a-și recăștiga libertatea și averea. De asemenea soția sa gusta deliciale unei văduvii fără țel.

În disperarea sa Mirabeau își petrece vremea lângă Sophie de Monnier. Și ea cade în brațe.

La același timp un ordin dela Paris căută pe autorul **Essai-ului asupra despotismului**. Și pentru că Gabriel nu mai avea voie a părăsi fortul; dispăru.

Un roman extraordinar de aventuri.

Mirabeau se refugiază în apartamentul de Monnier. La cel mai mic zgomot se ascundea într'un cabinet prin rochile ei. Oficiul de santinelă îl făcea complicea tradițională a adulterului: curioasă. Dar a treia zi fu nevoit să se revenea noaptea. Într-o noapte surprinseseră servitorii. Se scuza față de Monnier, atât de bine încât fu crezut în un succes oratoric. A doua zi Monnier avu bănuțeli, și ordonă o anchetă severă.

Dar soția sa numai era timida de odinioară, se prezentă plină de îndrăzneală scandalizată de bănuțelul și ceru, pentru a fi în mai bună siguranță, să se ducă la Bjon la părinții săi. Sophie era supărată. Și noaptea dormea cu o soartă a sa, o călugăriță care o ținea leagăn de picior cu o panglică și astfel trecea la cea mai mică mișcare suspectă. Mirabeau trăgea mereu de paglică neputându-și da seama de fel, încât sora sa cădea la mijlocul acesta.

Soțiile sări din pat spre a merge la un bănuțel și se întâlnească cu amanțul ei, fără să știe de pioasa familie consternată.

Mirabeau care era urmărit, fu descoperit și din nou închis.

Mirabeau evadează și trece frontiera și Sophie după mai multe tentative de fugă fără succes, reușește, travestită în cămășoră să treacă călare frontiera.

Amanții nu mai îndrănesc să iasă afară din casă. Marchizul este furios. Închidează un inspector de poliție cu printr'un fugarului. Dar „sceleratul se mută din loc pe zi, posedă secretul de a-și pierde urma și va pustii lumea cu talentele de delectabile”. Și amanții fug în Anglia.

Trebuie găsit însă mijlocul de a trăi. El începe traduceri, ca dă lecții de italiană. După o lună Mirabeau parvine să câștige din traduceri pe zi. Este mândru.

Descoperă a sa: **Avis Hessianilor și altele** populare ale Germaniei vândute de principi lor Angliei, provoacă o mișcare de opinii și polemici.

Magistrații de Hessa-Cassel, vându în America 6000 hesani Angliei pentru a merge în America să lupte contra insurgenților. Mirabeau invită populația la revoluție. Mai scrie Memoriu în care cere abolirea servitului. libertatea presei, toleranță religioasă, și un **Avis Hessianilor** este un plan de revoluție.

Soția îi descopere. Procesul contra sa se sfârși printr'o condamnare în conștiință la decapitare, iar Sophie închisă în celula viciei și rasă în cap.

20.000 de oameni. Ferestrele sunt scump închiriate. I se aruncă polmieri, lauri și ramuri de măslini. Oamenii sărută roțile trăsorei sale. După câteva zile Marsilia este revoltată. Mirabeau este însărcinat a calma spiritele. Puterea regală abdică în fața puterii elocinței sale.

Și Mirabeau prin autoritatea sa crează mișcarea burgheză. Se lipesc afișe cu Avizul lui Mirabeau poporului din Marsilia. Marsilia se calmează și se supune. Aix se revoltă. Sunt morți și răniți. Mirabeau fuge la Aix și predică pacea. Ordinea se restabilește și aci.

Vin alegerile și este ales. Scoate ziarul său, Jurnalul satelor generale în care arată greșelile miniștrilor și curței de natură a compromite Statele generale. Acest ziar anunța libertatea presei, căci apărură fără a cere autorizație.

La 5 Mai 1789 Mirabeau apare cu alți deputați în sala rezervată Statelor generale.

REVOLUȚIA

Cu toate acestea deputații din Tiers-Etat, a doua zi nu găsiră în marea sală nici nobilimea, nici clerul.

Cele două clase privilegiate nevoind să lucreze în comun se retrăseră într-o sală vecină și delibereau cu ușile închise.

— Să ne constituim în Adunare națională, exclamă Mirabeau. Dar majoritatea se teme de ruptură. Mirabeau făcând multe discursuri înflăcărate. Însă, din nenorocire regele și regina îl disprețuiesc. Aristocrația îl consideră renegat și Tiers îl suspectă de a fi un aristocrat. Mirabeau se va impune tuturor. El consideră noblețea, împăratul dușman al regelui și poporului.

Adunarea recunoaște în el, conducătorul.

Din cauza obstrucțiunii claselor privilegiate, Adunarea națională începe. Franța începe să se agite.

Mirabeau se decide la o ultimă somație a nobleței și clerului, de a participa la ședințe. Zadarnic.

Atunci deputații Tiersului jurară de a nu se separa și a se aduna oriunde împrejurările o vor cere până ce Constituția se va stabili pe baze solide. Adunarea era constituită.

Isbucnește revoluția. Curtea se gândea să înăbușe răscoala. Acumulase trupe în jurul Parisului.

Mirabeau apare la tribună pentru a denunța aceste preparative ale războiului civil. Este aclamat și însărcinat a cere printr-o adresă retragerea trupelor.

Tot regatul este cuprins de teamă. Curtea, adunarea și poporul are teamă. Satele ard castelele, grăul dispare, orașele le asediază de panică și foame.

În mijlocul acestui vârtej universal, singur Mirabeau este calm. Revoluția pentru el este constituția. Regatul însă nu are nici constituție, nici cod, li trebuie legi. Trebuie să regenereze puterea regală și s'o concilieze cu autoritatea națională.

Acesta este scopul lui Mirabeau.

Situația devine disperată. Bancruta amenință Statul. Încercările de împrumut au eșuat.

Tezaurul este gol. Dar Adunarea tergiversează. De trei ori marele orator se sue la tribună, cere urgența unei „dictaturi provizorii” pentru ministrul de finanțe.

Adunarea acordă decretul. Deși Mirabeau cucerește guvernul Adunării își dă seama de pericolul iminent.

Mirabeau deși își dă seama de pericol, luptă fără odihnă a salva situația. Dar Curtea nici odată nu l-a urit și calomniat ca acum. Nu are timp să se apere. Criza sa este a guvernului revoluția și-n loc de o catastrofă să iașă o nouă ordine.

Mirabeau ia inițiativa unui șef de guvernământ.

Propune și face să se voteze o lege pentru a reprimă răscoala.

Mirabeau e obosit. Lupta aceasta neîncetată pentru salvarea patriei, indiferența Curței și nobilimei, zădărnici eforturilor sale și sătul de aplauzele Adunării, îl fac să simtă oboseala.

Revoluția era în toi. Regina abia acum se gădește la Mirabeau. Și cum a luptat pentru a impune ideile sale Adunării, el va lupta acum pentru a le impune reginei sale.

La înapoierea lui Mirabeau, regina tremură de groază se crede prada acestui monstru. Dar când Mirabeau vorbește regina nu-l mai recunoaște. Farmecul vocii sale o cucerește. Inima tribunalului tresare. Simte dorința să moară pentru această femeie.

— Doamnă, strigă el, monarchia este salvată. Și Mirabeau speră în curând să guverneze Franța cu colaborarea Mariei-Antoaneta.

Acum scopul lui Mirabeau era să răstoarne pe Necker. Mirabeau îl atacă și Necker dimisionază. Criza este deschisă. Mirabeau trimite note peste note Reginei. La Fayette se interpușe. Și în timp ce Mirabeau se îndepărtează de curte, aceasta se întoarce la nobilime.

Și excesele reîncep. De data aceasta Mirabeau se agită.

Discursul său neliniștește pe regină. Mirabeau devine omul zilei. Este aclamat și pretutindeni. Și iacobinii îl aleg președintele lor. Din nou curtea se teme, din nou tribunalul este convins și asigură pe Maria-Antoaneta de mijloacele sale de „a concilia libertatea publică cu autoritatea regală”.

Nu este Mirabeau care, se schimbă, ci situația. Dar de când a pierdut speranța de a governa Franța, este cuprins de o agitație febrilă.

Suferințele fizice îl sfășie. Și Mirabeau atunci se precipită în frenzie în plăceri.

Când Mirabeau se duce la Adunare, este aclamat frenetic și vechii săi inamici îi fac amendă onorabilă. El devine în ochii tuturor, cum spune Goethe, „un Ercule al Revoluției”.

Omagiile populare, succesele sale politice fac să fie ales președintele Adunării naționale.

Își recăștigă liniștea și forța deodinioară, Elocința sa e superbă, intimidă și uimește. Toată lumea recunoaște în el pe șef.

El este suveranul ales de poporul francez.

ULTIMA FURTUNA

Accesele de durere și febră reîncep. Medicul este chemat. I se prescrie o bucă. Un moment calmant, se crede vindecat și pleacă la teatru. Aci durerile revin. Cu multă greutate se târășe pân'acasă. Medicul îl găsește abia respirând cu fața umflată și făcând mari eforturi de a-și stăpâni durerea. Calmantele îl mai liniștesc. Rumorarea publicului mulțumit de buletinul medical se auzea.

Convulsiunile reveniră în timpul nopții.

Parisul era disperat. Noaptea fu auzit I se lăsa sânge. Toate încercările erau inutile. Măscă morții se întipărea în fața sa. Pulsul era imperceptibil. Mână sale înghețase. Se înabușea. Nu mai vedea, Spasmele îl scuturau.

— Se auzi un bubuit de tun. Tresări.

— Sunt funerarile lui Achile? strigă el și începu să vorbească. Și vorbi toată noaptea în delir, și suflând greu. Și zise: — Duc eu mine doliul Monarchiei. Dimineața chemă pe secretarul său și când acesta auzi bătăi în ușa crezând că vine să i se anunțe moartea tribunalului, se străpuse cu cinci lovituri de cap. Era un semn al durerii universale. Mășterii plângea.

Un om tânăr își oferi sângele său. Risul era plin de devoțament și dragoste. Regele cerea, de două ori pe zi nouă. A doua zi dimineața Mirabeau spuse medicului: — Amicul meu, voi muri azi. Chemă vâtleul și ceru să fie bărbierii patul dus lângă fereastră.

Amicii săi intrară în cameră. Le făcuseră ultimele sale recomandări.

Agonia calmă până atunci, devine în pământătoare. Mirabeau făcând semn că vrea să scrie ceva și pe o hârtie scrisă. Să doarm. Ceru opium.

Intinse pumnul strigând: — Oh! morții.

Ochii i se măriră. O convulsie îi preri și îl ridică în sus și recăzu.

Nu mai respira.

Parisul deveni o noapte de răscoală. Oamenii strigau, plângeau, amenințau, trăgeau focuri de armă la întâmplare.

Mulțimea bănuia un atentat și dăduse răzbușoare. Trebuia să se facă ordine.

Trei sute de mii de oameni umplu corpul dus de doisprezece sergeni de garda națională.

Corpul lui Mirabeau fu depus, după cum decisese Adunarea Națională în Panteon.

Și când se descoperi printre hârtiile gelui notele lui Mirabeau, Convenția gădă de a fi retras din Panteonul lui și a pune în locul său pe Marat.

Și într-o noapte corpul lui Mirabeau îngropat în Cimitir fără semn și fără nume și n'a mai fost găsit niciodată.

Librairie Plon-Paris

Crème Simon



OGLINDA DVS.
VĂ VA SPOUNE CĂ

LA CRÈME SIMON

NICI USCATĂ, NICI BRASĂ,
nu fardează, dar fiind ușoară
pătrunde întrădeavăr în porii pielii,
înviorează epiderma, o mîlășiază
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON